Olympe de Gouges

"Kadın, Uyan!"

Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirisi

KIRMIZIKEDİ

Olympe de Gouges

1748'de Fransa'nın Montauban şehrinde doğdu. İlk adı Marie Gouze. 16 yaşında evlendi, fakat evliliği çok sürmedi, adını Olympe de Gouge olarak değiştirip Paris'e taşındı. Siyasi davalarda eylemci tavrıyla dikkat çekti; boşanma, doğumevleri, evli olmayan annelerin hakları gibi toplumu yakından ilgilendiren konularda aykırı fikirler serdetti. Oyunları arasında *L'Esclavage des noirs* (Siyahların Köleliği) Théâtre-Français'de sahnelendi. 1791'de, Fransız Devrimi sürerken, İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nin kadını yok saydığı gerekçesiyle *Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirisi* başlıklı bir broşür yayımladı. Broşürde kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olması gerektiğini savundu, evlilik dışı doğan çocukların da "meşru" sayılarak mirastan pay almasını önerdi. Montanyarlara karşı ılımlı Jirondenlerin yanında yer aldı ve halk oylaması yapılması çağrısında bulundu. Jirondenler iktidardan düşünce tutuklandı, göstermelik bir davada yargılanıp 3 Kasım 1793 tarihinde giyotine yollandı.

Berna Günen

Eylül 1979'da İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'nden mezun olduktan sonra Galatasaray Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler okurken öğrenci değişim programıyla Robert Schuman Bursu alarak Paris'teki Institut d'Etudes Politiques'te (Sciences Po) eğitimine devam etti. Lisansını, yüksek lisansını ve doktorasını aynı üniversitede 20. yüzyıl Avrupa tarihi üzerine tamamladı. Mareşal Erwin Rommel'in *La Guerre sans haine* adlı hatıratının (Nouveau Monde, 2010) bilimsel editörlüğünü yaptı. Ayrıca çeşitli yayınlarda makaleleri yayımlandı. Fransızca ve İngilizceden çeviriler yapmaktadır.

Kırmızı Kedi Yayınevi: 1173
Turuncu Kitaplar: 35

Özgün adı: *"Femme, réveille-toi!"*
Déclaration des droits de la femme et de la citoyenne

"Kadın, Uyan!"
Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirisi
Olympe de Gouges
Çeviren: Berna Günen

© Kırmızı Kedi Yayınevi, 2019

Yayın Yönetmeni: Enis Batur

Editör: Volkan Atmaca
Desenler: Yeşim Paktin
Kapak Uygulama: Cüneyt Çomoğlu
Sayfa Tasarımı: Taylan Polat

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Birinci Basım: Ekim 2019, İstanbul
ISBN: 978-605-298-562-5
Kırmızı Kedi Sertifika No: 40620

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere/İSTANBUL
Tel: 0212 412 17 77 Sertifika No: 44451

Kırmızı Kedi Yayınevi
kirmizikedi@kirmizikedi.com / www.kirmizikedi.com
facebook.com: kirmizikediyayinevi / twitter.com: krmzkedikitap
instagram: kirmizikediyayinevi
Ömer Avni Mah. Emektar Sok. No: 18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL
T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

Olympe de Gouges

"KADIN, UYAN!"

Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirisi

KADINLAR ADINA

Faydalı ve Kurtarıcı Bir Tasarı

Hep vatanım için, yoksul halk için yazdım.

Sert mevsimlerde ve afet zamanlarında çaresizce acı çeken işçi sayısı muazzam. Şüphesiz insanlık açısından devlete her zaman yararı dokunabilecek çok sayıda insanın aşırı zalim bir sefalet içinde yok olup gitmesi korkunç bir şey. Fakat onlara aşırı bir müsriflikle yardım etmek daha da tehlikeli.

Yoksul kişi insanlık ona elini açana dek uzun süre acı çeker. Niçin Fransızlarda her şey sırf umursamazlık, düzensiz bir aşırılık, her şey hiddet, coşku veya zulüm? Ruhları bir kez coştuğunda, eğitimli insanlar bile kendilerine hâkim olmakta güçlük çekiyor-

lar. Öyleyse kendi hiddeti içinde halk nasıl olup da aklına geleni yapmasın? Halk kendi barbarlığından bir an dahi ürkmeden boğazlar, büyük bir zalimlikle ateşe verir; güler, bu dehşet dolu anlarda kendini olabilecek en aşırı sefahate kaptırır ve bu canice sarhoşluk içinde dizginlerinden boşanan aynı halk bizzat kendi zalim sonunu hazırlar.

Réveillon ile kraliyet güherçile imalatçısının işçiler hakkında sarf ettikleri sözler bu korkunç felakete neden oldu[1]. Bu uğursuz olay, iyilik yapmanın ne kadar güç olduğunu ve her bir vatandaşın iyiliği tanımlarken

1 Kraliyet duvar kâğıdı imalatçısı Jean-Baptiste Réveillon ile kraliyet güherçile imalatçısı Henriot (veya Hanriot). Özellikle sert geçen bir kışın ardından, 1789'un ilk aylarında aşırı artan ekmek fiyatları ile işsizlik ve kıtlık tehlikesi, ayrıca halkın temsilcilerinin seçici meclislerden dışlanması Paris'in işçi mahallelerinde büyük bir huzursuzluğa yol açmıştır. Halk arasında Réveillon'un bir oturum sırasında işçi ücretlerinin azaltılmasını teklif ettiği, Henriot'nun ise ona destek olduğu şeklinde bir dedikodu yayılmış, 26-28 Nisan tarihleri arasında ayaklanan Parisli işçiler asiller ve ruhban sınıfı aleyhine sloganlar atarak Réveillon'un ve Henriot'nun evlerine saldırmıştır. Tarihte "Réveillon Olayı" olarak bilinen ve kanlı bir şekilde bastırılan bu halk ayaklanması bugün Bastille Hapishanesi baskınına giden süreci, hatta genel olarak Fransız İhtilali'ni başlatan olay olarak görülmektedir. (ç.n.)

ne kadar korkması gerektiğini kanıtlamaktadır. Halk genel olarak adaletsiz, nankör ve nihayet asidir.

Halka felaket zamanlarında yardım etmek gerekir; fakat halka başka zamanlarda aşırı yardımlarda bulunmak onu tembelliğe sevk etmek, onun elinden her türlü çare bulma yetisini almak olur. Bu iyilikler onun için uğursuz bağışlardır.

Elbette toplanacak geliri sert mevsimlerde ve kıtlık zamanlarında işsiz işçilere dağıtacak birtakım kurumların veya bir ticaret sandığının kurulmasını teklif etmeyen tek bir vilayet temsilcisi dahi yok.

Bu konuda ayrıntıya girmeyeceğim. Bende olan sadece iyi niyet ve şüphesiz tek eksiğim imkânlar. Fakat ulus bu konuda gereğinden fazla destek olacaktır.

Şayet gönüllü bir vergi getirilecekse, devletin borçlarını ödemeye ayrılacak paraları tahsil etmeye yarayacak bir milli sandık kurulacağına inanmak istiyorum. Ki bu aşağı yukarı benim tasarımla aynı anlama gel-

mektedir ve bu fikri henüz Genel Meclis'in[1] toplanmasına karar verilmeden önce ilk teklif eden olmuş olmak benim için son derece gönül okşayıcıdır.

Halka Mektup'umda[2] ve *Vatansever Düşünceler*'de[3] aynı şekilde teklif etmiş olduğum diğer vergilerden bahsetmiyorum. Şayet yürürlüğe konmaya uygun tabiatta birtakım vergiler var ise, ulus, önerenin cinsiyeti ne olursa olsun bunları ödemeyi asla ihmal etmeyecektir.

Hakiki bilgelik önyargı tanımaz. Onu sadece gerçek ilgilendirir ve sadece kamu yararı yönlendirir. O halde ben de düşüncelerimin meyvesini bu bilgeliğe sunuyorum. Onu bu eserlerin içinde kaynayan hataları görmezden gelmeye teşvik ediyor ve ondan bir an için bu eserleri süsleyen ve yazarının

1 Fr. *Etats-Généraux*. Fransa'da 1302-1789 tarihleri arasında ciddi kriz zamanlarında kral tarafından göreve çağrılan genel meclis. Bu meclis üç ana sınıftan oluşurdu: din adamlarından oluşan birinci sınıf, asillerden oluşan ikinci sınıf, halkın ilk iki gruba dahil olmayan geri kalanından oluşan üçüncü sınıf. (ç.n.)

2 De Gouges'un 6 Kasım 1788'de *Journal général de France*'ta yayımlanan ilk siyasi yazısı. (ç.n.)

3 De Gouges'un Aralık 1788 tarihli yazısı. (ç.n.)

amacını tanımlayan asil deyişlere dikkat etmesini rica ediyorum. Şayet yazar ulusun bu vatansever eserler üzerinden birtakım faydalı düşünceler üreteceğini ümit edebilirse, yegâne ödülü, insanlık üzerine kurulu bir tasarının hayata geçirilişi olacaktır. *İnsanın İlkel Mutluluğu*'nun[1] son bölümünde yer alan vatansever tiyatro fikrine gelince, bunun ahlaka uygun olup olmadığına ulus karar verecektir.

Bütün iyi vatandaşlar Fransa'yı o eski iyi yapısına kavuşturmak için esas olarak ahlakın düzeltilmesi yönünde çaba gösterilmesi gerektiğini kabul edecektir.

Buna ilginç bir çare bulmak da mümkün. Peki ama hangi çare insanlar açısından onlara haz verecek bir çareden daha kurtarıcı olabilir ki? Bugün hangi tiyatro bir ahlak okulu ortaya koyuyor? Hepsi de ahlaksızlığa teşvik ediyor. Bu korkunç tiyatrolar halkın mahvına yol açtı. Yiyecek ekmeği olmayan bir işçinin işini gücünü, karısını, ço-

1 De Gouges'un 1789'da yayımlanan yazısı. (ç.n.)

cuklarını bırakıp Nicolet'ye[1], Audinot'ya[2], Variétés'ye[3], Beaujolais'ye[4], eğlenceli faaliyetlere ve halkı borç batağına sürükleyen, ahlakı bozan ve devlete zarar veren daha başka yerlere koştuğunu görüyoruz.

Şüphesiz ulus bu meseleyi ihmal etmeyecektir. Bu belki de en önemli meseledir. Nasıl ki iyi bir din her zaman için devletlerin ve halkların selametinin sarsılmaz temeli olmuşsa, kusursuz aktrislere sahip ahlaki bir tiyatro da medeni insanlardan oluşan bir topluma yaraşır, insanları erdemli olmaya teşvik eder, sefihleri doğru yola getirir. İyi bir tiyatro oyununun gerçek anlamda bir

1 Fransız tiyatro oyuncusu ve yönetmeni Jean-Baptiste Nicolet'nin (1728-1796) Paris'te kurduğu, *Théâtre de Nicolet* adıyla bilinen ve repertuvarı daha ziyade açık saçık vodvillerden oluşan tiyatro. (ç.n.)

2 Fransız tiyatro oyuncusu ve yazarı Nicolas-Médard Audinot'nun (1732-1801) Paris'te kurduğu, repertuvarı kukla ve çocuk oyunlarından, vodvillerden, akrobasi gösterilerinden ve pantomimlerden oluşan *Théâtre de l'Ambigu-Comique* adlı tiyatro. (ç.n.)

3 1790'da Paris'te bugün *Comédie-Française*'in bulunduğu binada kurulan *Théâtre des Variétés-Amusantes* adlı tiyatro. (ç.n.)

4 *Théâtre des Beaujolais* veya *Théâtre des petits comédiens*, 1784'te Paris'te kurulan özel bir tiyatro. İhtilal zamanında bahçeleri sefih mekânlarıyla nam salmıştır. (ç.n.)

dünya okulu olduğu kabul edileli sadece on yıl oldu. Zaten bir Doligny'miz[1] var ve herkes bu aktrisin davranışlarında olduğu kadar eylemlerinde de ne kadar kusursuz olduğunu bilir. Nitekim Matmazel Doligny'ye her zaman saygı duyulmuştur ve ona canlandırdığı rollerde hayran olan genç insanlar zihinlerinde kadınlara ve evliliğe dair iyi fikirlerle evlerine dönmüşlerdir. Hatta bu aktrisin tavrı, namuslu ve asil konuşması o kadar etkili olmuştur ki, aynı genç insanlar kaderin bir gün kendilerine de bu aktris kadar ilginç kadınlarla evlenmeyi nasip etmesini ümit etmişlerdir. Vatansever tiyatronun aktrisleri de kendi yeteneklerini Matmazel Doligny'nin erdemleriyle birleştirseler, bu iyi örneğin diğer bütün tiyatrolara da etkisi olacağını görmezden gelmek mümkün olabilir mi?

Fakat havai şeylerden yeterince bahsettim. Gerçi bu havailik günümüzde en temel mesele haline gelmiş durumda. Şayet

1 Louise-Adélaïde Berton-Maisonneuve, bilinen adıyla Mademoiselle Doligny (1746-1823), Fransız aktris. (ç.n.)

tiyatronun devletler açısından elzem olduğu, insanların dinlenmesi ve öğrenmesi için icat edildiği doğru ise, şüphesiz hükümet de müctemi millet[1] de benim tiyatroma onay verecektir.

Ancak beni özellikle ilgilendiren ve bütün hemcinslerimi de yakından ilgilendiren bir konu var ki, o da özel bir ev, Fransa'da var olmayan ve sonsuza dek zihinlerde yer edecek bir kurum. Kadınlar, heyhat, fazlasıyla bahtsız ve fazlasıyla zayıf olan kadınlar hiçbir zaman gerçek hamilere sahip olmamıştır. Ta beşikten itibaren yavan bir cehalete mahkûm edilen biz kadınlar, çocukluğumuzdan itibaren bizlere tanınmayan rekabet imkânı, doğanın bizleri altında ezdiği sayısız rahatsızlık yüzünden fazlaca bedbaht, fazlaca talihsiziz.

1 XVI. Louis 24 Ocak 1789'da, devletin kaçınılmaz görünen iflasına çare bulmak üzere, 1614'ten beri toplanmayan Genel Meclis'e bir araya gelme çağrısında bulunmuştur. Bu tarihten Genel Meclis'in ilk kez toplandığı 5 Mayıs gününe kadar Fransa genelinde temsilci seçimleri düzenlenmiştir. Bu aşamada henüz krala karşı "müctemi millet"i (*la nation assemblée*) temsil eden Genel Meclis, olayların yönlendirmesiyle birlikte 9 Temmuz'da, bütün ulusu temsil etme iddiasındaki Kurucu Millet Meclisi'ne (*L'Assemblée nationale constituante*) evrilecekti. (ç.n.)

Öyle ki bir gün erkeklerin yardımımıza koşmalarını ümit etmememiz imkânsız.

İşte o mutlu gün geldi.

Krallığın istikrar kazanmasından ve çoğu zihnin coşmasından bu yana onca hevesle beklenen o gün huzuru geri getirdi ve bütün Fransızlar bugün artık daha sakin. Müctemi milletin sırf adil zihinlerden, duyarlı kalplerden ve iyi vatandaşlardan oluşacağını ve bu meclisin hükümdarın halktan yana iyilikleriyle aynı çizgide ilerleyeceğini ümit etmek gerek.

Ey yurttaşlar! Ey hükümdar! Ey ulusum! Benim cılız sesim kalplerinizde çınlasın! Ve sizlerin kadınların acınası kaderini anlamasını sağlasın. Sizler bu hikâyeyi gözyaşı dökmeden dinleyebilir misiniz? İçinizden hangisi baba olmadı, içinizden hangisi koca olmadı, içinizden hangisi kızının veyahut karısının zalim acılar ya da ıstıraplar içinde can verdiğini görmedi?

Genç hanımlar gelinlik çağa gelmek için ne acılara katlanıyorlar! Kadınlar anne olurken nasıl korkunç işkenceler çekiyorlar! Ve kaç tanesi bu sırada hayatını kaybediyor!

Hiçbir tıbbi beceri onların acılarını dindiremiyor ve çoğu zaman genç kadınların gece gündüz dayanılmaz acılar çektikten sonra ebelerinin kolları arasında can verdiklerini ve ölürlerken, bu fazlasıyla talihsiz cinse çektirmiş oldukları bütün acılara rağmen şimdiye kadar ona en ufak bir ilgi göstermeyi ciddi şekilde aklına getirmemiş erkeklere hayat verdiklerini görüyoruz.

Erkekler birbirlerine özel olarak insani yardımlarda bulunmak adına hiçbir şeyi ihmal etmemiş, hiçbir şeyi esirgememiş ve pek çok kurum kurmuştur. Askerler için Invalides[1], asillerin hayır kurumu, fakirler için zenginler veya önde gelenler tarafından desteklenen hayır kurumu.

Bugün aynı insanlık onları uzun süredir acıyla inleyen, feci koşullarda en sefil insanlarla bir araya konan bu cinse karşı da cömert ve korumacı kılmak zorundadır. Bu cins, dediğim gibi bu fazlasıyla bahtsız ve sürekli

1 Savaşlarda Fransa'yı savunurken gazi olan askerlerin kalan günlerini huzur içinde geçirebilmeleri için Paris'te kurulmuş olan askeri tesis. Yapımına XIV. Louis'nin emriyle 1670'te karar verilmiştir. (ç.n.)

şekilde tabi durumdaki bu cins, bugün ulusumdan sadece kadınları kabul edecek özel bir hayır kurumu talep etmem için bana esin kaynağı oluyor, bana yalvarıyor, beni teşvik ediyor ve beni zorluyor.

Bu kurum sadece serveti olmayan asker eşlerine, namuslu şahıslara, tüccarlara ve sanatçılara, kısacası namuslu bir geçim kaynağına sahip olup da talihin dönmesiyle her türlü yardımdan mahrum kalan bütün kadınlara tahsis edilmelidir. Keder onları çoğu zaman ölüme veya kendi evlerinde tedavi ettirmeleri imkânsız hastalıklara sürüklüyor. Bu kadınlar Hôtel-Dieu'ye[1] götürülüyor ve iyi yetiştirilmiş bir kadın burada kendini dilencilerin, düşük ahlaklı kızların veya her sınıfa mensup halktan insanın içinde buluveriyor. Hôtel-Dieu'nün ismi bile bu kadınları ürkütüyor olsa gerek. Bu acıklı manzarayı gözlerinin önüne getiren bu kadınlar,

1 Paris'te Katolik Kilisesi'nin himayesinde hastalara ve yoksullara yardım amacıyla MS 651'de kurulan en eski hastane. 1722'de kısmen yanan Hôtel-Dieu, 1789 itibariyle aşırı kalabalığın, konforsuzluğun ve hastalığın simgesi haline gelmişti. (ç.n.)

bu kurumun yardımından ziyade ölmeyi diliyorlar.

Halk için bir hastane gerek ve namuslu kadınlar için bir hayır kurumu kurmakla zaten aşırı kalabalık haldeki Hôtel-Dieu'nün yükü de azaltılmış olacaktır. Hangi kurum insanlık adına acı çeken iyi eğitimli kadınlar için kurulacak bir hayır kurumundan daha faydalı olabilir?

Genel Meclis'e mensup bir temsilcinin söylediklerini aktaracağım. Onun fikrine göre artık şehir kapısı[1] inşa etmek gerekmiyordu. Ona bu durumda o yüksek duvarlarla, söz konusu memurları barındırmak üzere inşa edilmiş o muhteşem binalarla ne yapılacağı soruldu.

Bunlar kendiliklerinden yıkılacaklar, diye cevap verdi temsilci. Peki bütün bu taşlarla

1 1726'da dolaylı vergilerin tahsil edilmesini düzenlemek amacıyla La Ferme générale adında özel bir şirket kurulmuştu. Paris'e giren bazı tahıl ürünleri üzerinden vergi ödenmesini güvence altına almak üzere 1784'ten itibaren şehir etrafına toplam elli yedi kapılı (*barrière*) bir Ferme Général Duvarı inşa edilmeye başlanmıştı. Paris halkı arasında büyük hoşnutsuzluk yaratan bu kapılardan kırkı 12-13 Temmuz 1789'da çıkan isyanlar sırasında yakılacak, isyancılar böylece ekmek ve hububat fiyatlarının düşürülmesini sağlamaya çalışacaktı. (ç.n.)

ne yapacağız? Son derece sade ve insanlık için daha kurtarıcı olacak hastaneler. Her bir şahıs bir kez hükümdarına ve vatanının bekâsına neler borçlu olduğunu nihai şekilde öğrendiği takdirde eskisine göre kutsallığından hiçbir şey kaybetmeyecek olan hakları muhafaza etmek üzere inşa edilecek onca yeni saray!

O halde ben de toplumun en çok ilgiye muhtaç kadınları için bu taşlardan birkaç tanesini talep ediyorum. İyi yetiştirilmiş kadınların insanlıktan ve ulusun cömertliğinden beklediği ihtişamlı daireler, yaldızlı duvar kaplamaları değil. Bekledikleri şey, itici bir isimle anılmayacak bir tür hastane. Bütün lüksü temiz olmaktan ibaret sade bir kurum.

İşte kıymetli kadınların vatan tarafından seçilmiş, eğitimli erkeklerden beklediği şey budur. Bu kurum lehine kim oy vermez ki? Kim aynı zamanda hem kötü bir erkek kardeş hem nankör bir oğul hem de doğaya aykırı bir baba olduğunu kanıtlamaksızın bu kuruma karşı çıkabilir? Hayır, beyefendiler ve beyler, şüphesiz hiçbiriniz buna karşı çıkmayacaksınız ve oybirliğiyle bu tasarıyı alkışlayacaksınız.

Evlerinizden, kızlarınızdan, karılarınızdan uzakta doğayı tanımazlıktan gelip, kadınlara borçlu olduğunuz onca şeyi unutabilir misiniz? Sizleri meşgul eden büyük meseleler belki de ilginizi derhal bu kuruma yöneltmenize engel olacaktır. Fakat devlet bir kez özgürleştiğinde ve devlet teşkilatı sağlam bir şekilde oturduğunda, acı çeken insanlığa ve doğaya her ikisine de borçlu olduklarınızı vereceksiniz.

Beyler, cinsimin davasını savunduktan sonra, şimdi de mahkemenizin ayak ucuna sizleri de hoşnutsuz etmeyecek birtakım gözlemlerimi arz etmeme izin veriniz.

Vatanın selametinden sorumlu olduğunuzu, bütün yurttaşların sizlere en kıymetli menfaatlerini emanet etmiş olduğunu, Fransa'nın çok uzun zamandan beri bir çöküş halinde bulunduğunu ve vatanı hızla ayağa kaldırmanız gerektiğini unutmayın. İhtiyaç duyduğunuz malzemeler kalbinizin içinde; fakat beyler, şayet içinizde fazla coşkulu, fazla girişimci olduğundan şüphe ettiğiniz zihinler var ise bunlardan sakının. Hakları-

nızı muhafaza etmek uğruna kraliyet nüfuzunu alçaltmayın. Oturumlarınızın her bir günü yüce bir çalışmayla geçsin; faydalı bir sükûnet dayatacak kanunlar yapın ve daimi bir ahenkle Fransızların geri kalarını şaşırtın ve nihayet bilgiyi, eğitimi ve dehayı ataları-mızın bilgeliğiyle bağdaştırmayı bilin. İşte o zaman gelecek yüzyıllarda meclisiniz bütün halkların gözünde Fransız ulusunun yarattığı bir mucize olarak anılacaktır.

Nisan 1789

Kraliçe'ye

Hanımefendi,

Krallarla konuşurken kullanılması gereken dile alışık olmadığımdan, size bu eşsiz eseri ithaf etmek için saraylıların sarf edeceği türden dalkavukça sözler sarf etmeyeceğim. Amacım, hanımefendi, sizinle açıkyüreklilikle konuşmak. Ben kendimi bu şekilde ifade etmek için özgürlük çağını beklemedim. Despotların içinde bulunduğu körlüğün böylesine asil bir yürekliliği cezalandırdığı bir zamanda dahi ben kendimi aynı enerjiyle ifade ettim.

Bütün imparatorluk sizi suçlarken ve sizi başına gelen felaketlerin müsebbibi olarak görürken, sadece ben, karışık ve fırtınalı bir

zamanda, sizin savunmanızı üstlenecek gücü kendimde buldum. Asalet içinde yetiştirilmiş bir prensesin bayağılığa has bütün o ahlaksızlıklara sahip olabileceğine kendimi hiçbir zaman ikna edemedim.

Evet, hanımefendi, size kılıç çekildiğini gördüğümde, çekilen o kılıç ile kurban arasına kendi düşüncelerimi soktum. Ancak bugün parayla tutulmuş isyancılardan oluşan o kitlenin yakın takibe alındığını ve kanunlarla tehdit edilerek dizginlendiğini gördüğüme göre, size, hanımefendi, o sırada söyleyemediklerimi şimdi söyleyeceğim.

Şayet silahlı yabancılar Fransa'ya girecek olursa[1], siz benim gözümde artık o haksız

1 Fransız İhtilali'ne karşı firar ile uzlaşma arasında belirsiz bir tutum sergiler gözüken ve 1790'da Kutsal Roma İmparatorluğu tahtına çıkan ağabeyi II. Leopold'un Bourbon tacını kurtarmak üzere ülkesine müdahalede bulunmasını uman Fransa Kraliçesi Marie-Antoinette, eşi Kral XVI. Louis ve çocuklarıyla birlikte 20-21 Haziran 1791 gecesi Paris'teki Tuileries Sarayı'ndan kaçarak Avusturya Hollandası'na sığınmayı denemiş, fakat aynı gece Habsburg hâkimiyetindeki Lüksemburg sınırında yer alan Varennes beldesinde yakalanmıştı. Tarihte "Varennes Olayı" olarak anılan bu başarısız kaçış girişimi, Fransa'da o ana kadar monarşi yanlısı olan kamuoyunda cumhuriyetçi duygular uyandırmıştır. De Gouges'un Marie-

yere itham edilen kraliçe, o ilgi çekici kraliçe olmaktan çıkar ve Fransızların amansız düşmanı haline gelirsiniz. Ah, hanımefendi! Bir anne ve bir eş olduğunuzu unutmayınız. Bütün itibarınızı prenslerin dönüşü için kullanınız. Şayet bu itibar bilgece kullanılırsa babanın tacını güçlendirir, bu tacı oğul için muhafaza eder ve sizin Fransızların sevgisini yeniden kazanmanızı sağlar. Bir kraliçenin gerçek görevi işte bu saygın uzlaşmadır. Entrikalar, komplolar, kanlı planlar, bu tür niyetler güdebilecek biri olmanızdan şüphe edildiği takdirde düşüşünüzü hızlandıracaktır.

Hanımefendi, izin verin daha asil bir uğraş sizi simgelesin, tutkunuzu kamçılasın, dikkatinizi çeksin. Ancak tesadüf eseri böyle üstün bir mevkie gelmiş bir kadın, kadın haklarının gelişimine ağırlığını koyup bu hakların hayata geçirilişini hızlandırabilir. Şayet siz daha az eğitimli biri olmuş olsaydınız, hanımefendi, şahsi menfaatlerinizin hemcinslerinizinkilere baskın gelmesinden korkabi-

Antoinette'e karşı tutum değiştirmesinin altında şüphesiz Varennes Olayı yatmaktadır. (ç.n.)

lirdim. Siz şanı seviyorsunuz. Hanımefendi, düşününüz ki, tıpkı en büyük erdemler gibi en büyük suçlar da zihinlerde sonsuza dek yer eder. Fakat tarihin sayfaları içinde aralarında ün bakımından nasıl bir farklılık vardır! Biri sürekli olarak örnek gösterilirken, diğeri sonsuza dek insanlığın nefretini çeker.

Ahlakın iyileştirilmesi, hemcinslerinizin muktedir oldukları bütün kararlılığı kazanması için yapacağınız çalışmalar önünüze asla bir suç olarak çıkarılmayacaktır. Yeni rejim açısından bu ne yazık ki bir günde başarılacak bir çalışma değildir. Bu devrim ancak bütün kadınlar kendi acınası kaderlerinin ve toplum içerisinde kaybetmiş oldukları hakların farkına vardıkları zaman gerçekleşecektir. Hanımefendi, böylesine güzel bir davaya siz de destek olun. Bu talihsiz cinsi savunun. İşte o zaman kısa sürede krallığın yarısı ile diğer yarısının en az üçte biri sizin yanınızda yer alacaktır.

İşte hanımefendi, işte kendinizi göstermeniz ve itibarınızı kullanmanız gereken işler bunlar. İnanın bana, hanımefendi, hayat halkların sevgisi ve hayırseverliğin güzellikleriyle

bezenmedikçe hayatlarımızın, hele bir kraliçenin hayatının, pek bir önemi yoktur.

Bazı Fransızların kendi vatanlarına karşı bütün güçleri silahlandırdığı doğru. Peki niçin? Birtakım önemsiz ayrıcalıklar, içi boş hayaller için. İnanın hanımefendi, şayet kendi hissettiklerimden bir hükme varmam gerekirse, kralcı hizip kendi kendini yok edecek, bütün tiranlardan vazgeçecek ve bütün kalpler vatanı müdafaa etmek üzere vatan etrafında birleşecektir.

İşte hanımefendi, benim ilkelerim işte bunlar. Size vatanımdan bahsederken, bu ithaf yazısının amacını gözden kaçırıyorum. Bütün iyi yurttaşlar ülkelerinin şanı ve menfaatleri söz konusu olduğunda, kendi şan ve menfaatlerini işte böyle feda ederler.

En derin saygılarımla, hanımefendi,

Sizin son derece mütevazı ve son derece itaatkâr hizmetkârınız

De Gouges

ERKEK, SEN ADİL OLABİLİR MİSİN? Sana bu soruyu bir kadın soruyor. Onun en azından bu soruyu sorma hakkını elinden almayacaksın. Söyle bana! Sana benim cinsimi ezecek iktidarı veren şey nedir? Kuvvetin mi? Yeteneklerin mi? Yaratıcıyı o yüce bilgeliği içinde gözlemle. Yakınlaşmak ister göründüğün o tabiatı bütün yüceliğiyle gözden geçir ve bana, şayet cesaretin varsa, bu despotça nüfuza dair bir emsal göster[1].

Hayvanlara bak, elementleri incele, bitkileri araştır, nihayet canlı organizmaların her türlü değişimine bir göz at. Ve önüne koyduğum kanıtlara teslim ol. Eğer yapabilirsen, doğanın işleyişi içerisinde cinsleri ara, araştır, ayırt et. Her yerde onların iç içe geçtiğini, her

1 Paris'ten Peru'ya, Japonya'dan Roma'ya bana göre hayvanların en aptalı insandır (Olympe de Gouges'un notu).

yerde bu ölümsüz şaheserle ahenk içinde çalıştığını göreceksin.

Sadece erkek kendine böyle bir istisna uydurmuş. Bu tuhaf, kör, bilimle şişmiş ve yozlaşmış erkek, içinde bulunduğumuz bu aydınlanma ve feraset çağında olabilecek en soysuz cehaletle bütün entelektüel yetilere sahip bir cinse despotça hükmetmek istiyor. Üstüne üstlük bir de devrimden istifade ettiğini iddia ediyor ve kendi eşitlik haklarını talep ediyor.

Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirisi[1]

Millet Meclisi tarafından son oturumlarda veyahut gelecek yasama dönemindeki oturumlarda kabul edilmek üzere.

ÖNDEYİŞ

Anneler, kızlar, kız kardeşler, ulusun kadın temsilcileri Millet Meclisi'nde yer almayı talep ediyorlar. Toplumsal felaketlerin ve yönetimlerin yozlaşmasının yegâne sebebinin kadın haklarının bilinmemesi, unutulması veya küçük görülmesi olduğuna hükmeden kadınlar, resmi bir bildiri çerçevesinde kadının doğal, devredilemez ve kutsal haklarını

1 De Gouges'un 1789'da yayımlanan *İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi* çizgisinde kaleme aldığı bu bildiri zamanında pek ses getirmemiştir. (ç.n.)

ortaya koymaya karar verdiler. Toplumun bütün üyelerinin sürekli gözü önünde olacak bu bildiri sayesinde herkes haklarını ve görevlerini hatırlayacak; kadınların siyasi eylemleri ile erkeklerin siyasi eylemleri, her türlü siyasi kurumun amaçlarıyla her an kıyaslanabileceği için daha çok saygı görecek; kadın yurttaşların bundan böyle basit ve itiraz kabul etmeyen ilkeler üzerine kurulu talepleri daima anayasanın, iyi ahlakın ve kamu esenliğinin muhafazasına yönelik olacaktır.

Sonuç olarak, anneliğe bağlı acılarda gösterdiği cesaret kadar güzellikte de üstün olan cins, yüce varlığın huzurunda ve himayesinde kadın ve kadın yurttaşların aşağıdaki haklarını tanır ve ilan eder.

I

Kadın özgür doğar ve haklar bakımından erkekle eşit yaşar. Sosyal ayrımlar ancak kamu yararı üzerine temellendirilebilir.

II

Her türlü siyasi birliğin amacı, kadının ve erkeğin doğal ve kazanılmış haklarının korunmasıdır. Bu haklar özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve bilhassa baskıya karşı direnme hakkıdır.

III

Her türlü egemenlik ilkesi, temelde, kadın ile erkeğin birliğinden ibaret olan ulustan kaynaklanır. Hiçbir kurum, hiçbir şahıs açık bir şekilde ulustan kaynaklanmayan bir nüfuz kullanamaz.

IV

Özgürlük ve adalet, başkalarına ait olan her şeyi onlara vermektir. O halde kadının doğal haklarını kullanmasındaki yegâne engel, erkeklerin ona uyguladığı sürekli istibdattır. Bu engel, doğanın ve aklın kanunları aracılığıyla kaldırılmalıdır.

V

Doğanın ve aklın kanunları topluma zararlı bütün eylemleri yasaklar. Bilge ve tanrısal olan bu kanunlar tarafından yasaklanmayan hiçbir şey engellenemez ve hiç kimse bu kanunların buyurmadığı bir şeyi yapmaya zorlanamaz.

VI

Kanun genel iradenin ifadesi olmak zorundadır. Bütün kadın yurttaşlar ile bütün erkek yurttaşlar kanunların oluşumuna bizzat veya temsilcileri aracılığıyla katkıda bulunmalıdır. Kanunlar herkes için aynı olmalıdır. Kanun önünde eşit olan bütün kadın yurttaşlar ile bütün erkek yurttaşlar yetilerine göre, erdemleri ve yetenekleri hariç başka hiçbir ayrıma tabi tutulmaksızın bütün unvanlara, mevkilere ve kamu görevlerine eşit şekilde hak kazanabilmelidirler.

VII

Hiçbir kadın istisna teşkil etmez. Kadınlar kanunun öngördüğü durumlarda itham edilir, tutuklanır ve hapse atılır. Erkekler gibi kadınlar da aynı katı kanuna tabidir.

VIII

Kanun sadece kati ve bariz şekilde elzem cezalar belirlemelidir. Hiç kimse suçtan önceki bir tarihte konmuş ve yayımlanmış ve yasal olarak kadınlara uygulanan bir kanun olmaksızın cezalandırılamaz.

IX

Suçlu bulunan her kadına kanunda öngörülen her türlü ceza uygulanır.

X

Hiç kimse ne kadar temel olursa olsun hiçbir fikri yüzünden tedirgin edilemez. Kadın idam sehpasına çıkma hakkına sahiptir. Kadın aynı şekilde kürsüye çıkma hakkına da sahip olmalıdır. Yeter ki kadının kendini ifade ediş şekilleri kanun tarafından konmuş kamu düzenini bozmasın.

XI

Düşüncelerin ve fikirlerin özgürce ifade edilmesi kadının en değerli haklarındandır; zira söz konusu özgürlük babaların çocuklar nezdindeki meşruiyetini teminat altına alır. O halde bütün kadın yurttaşlar, barbarca bir önyargı onları hakikati gizlemeye mecbur etmeksizin, özgürce *Ben size ait bir çocuğun annesiyim* diyebilmelidir. Kanun tarafından belirlenen suiistimaller bu hakkın dışındadır.

XII

Kadın ve kadın yurttaş haklarının teminatı kamu menfaatinedir. Bu teminat, söz konusu teminatın verildiği kadınların şahsi yararına değil, herkesin yararına hizmet etmelidir.

XIII

Kadın ve erkeğin, kolluk güçlerinin idamesi ve idari masraflara yönelik mükellefiyetleri eşittir. Kadın her türlü angaryaya, her türlü eziyetli işe katkıda bulunmaktadır. O halde kadın mevki, görev, yükümlülük, unvan ve üretim dağıtımında da aynı şekilde eşit haklara sahip olmalıdır.

XIV

Kadın yurttaşlar ve erkek yurttaşlar, kamu mükellefiyetlerinin gerekliliği konusunda bizzat veya temsilcileri aracılığıyla karar verme hakkına sahiptir. Kadın yurttaşlar bu sürece ancak servette olduğu kadar kamu idaresinde de eşit paya sahip oldukları ve verginin oranına, matrahına, tahsilatına ve vadesine karar vermelerine izin verildiği takdirde katılabilirler.

XV

Kamu mükellefiyetlerine erkeklerle eşit oranda katkıda bulunan kadınlar her türlü kamu makamından bunların idaresi hakkında hesap sorma hakkına sahiptir.

XVI

Hakların teminat altına alınmadığı ve kuvvetler ayrılığının gözetilmediği toplumlar anayasaya sahip değildir. Ulusu oluşturan bireylerin çoğunluğu anayasa yazımına katkıda bulunmadığı takdirde o anayasa geçersizdir.

XVII

Mülkiyet, ister bir arada ister ayrı ayrı, her iki cinsin de hakkıdır. Mülkiyet her ikisi için de dokunulmaz ve kutsal bir haktır. Hiç kimse, doğanın gerçek mirasçısı olarak, kanun tarafından belirlenmiş kamusal bir zorunluluk açıkça gerekli kılmadıkça ve adil ve peşinen bir tazminat ödenmedikçe bu haktan mahrum edilemez.

KADIN, UYAN! Aklın çanları bütün evrende yankılanıyor. Sen de haklarını tanı. Doğanın o kudretli krallığı artık önyargılarla, fanatizmle, batıl inançla ve yalanlarla çevrili değil. Hakikatin meşalesi aptallığın ve gaspın bütün o bulutlarını dağıttı. Köle erkek gücünü arttırdı ve zincirlerini kırmak için senin gücüne başvurmak zorunda kaldı. Bir kez özgürleşen erkek yoldaşına karşı adaletsizleşti. Ey kadınlar! Kör olmaktan ne zaman vazgeçeceksiniz, ey kadınlar? İhtilal'le elinize ne gibi bir avantaj geçti? Daha bariz bir tahkir, daha göze çarpan bir aşağılama. Yozlaşmanın saltanat sürdüğü çağlarda salt erkeklerin zayıflığına hükmettiniz. O nüfuzunuz yok oldu. Peki elinize ne kaldı? Erkeğin adaletsiz olduğuna dair kanaatiniz. Doğanın bilge buyruklarından kaynaklanan mirasınıza yö-

nelik talebiniz. Bu kadar güzel bir girişimde sizi korkutan ne olabilir? Kana'daki düğünde yasa koyucunun[1] sarf edeceği nükteli söz mü? Uzun süre siyasetin dallarına takılı kalmış, fakat bugün artık mevsimi geçmiş olan bir ahlak anlayışının düzeltmenleri olan Fransız yasa koyucularımızın size yine "Kadınlar, sizinle bizim aramızda ne gibi bir ortak nokta var ki?" demeleri mi? Her şey, dersiniz siz de. Şayet kendi zayıflıkları içerisinde bu tutarsızlığın kendi ilkeleriyle çelişmesine izin vermekte ısrar ederlerse, siz o içi boş üstünlük iddialarının karşısına cesurca aklın gücünü koyun. Felsefenin bayrağı altında toplanın. Karakterinizin bütün enerjisini toplayın. İşte o zaman o kibirli erkeklerin, bize kölece tapanların ayaklarımıza kapandığını, fakat yüce varlığın hazinelerini sizinle paylaşmaktan gurur duyduğunu göreceksiniz. Önünüze

1 Yeni Ahit, Yuhanna, 2: 1-11 (İsa'nın ilk mucizesi). Celile'nin Kana köyünde yapılan düğünde İsa, kendisine şarabın bittiğini söyleyen Meryem'e "Benden ne istiyorsun, kadın? Benim saatim henüz gelmedi" diye cevap vermiştir. De Gouges'a göre bu cevap, İlk Günah'tan bu yana kadına yönelik küçümseyici tutumun bir devamıdır. (ç.n.)

konan engeller ne olursa olsun bunları aşmak sizin elinizde. Siz isteyin yeter. Şimdi kadınların geçmişte toplum içerisinde işgal etmiş olduğu o korkunç konuma gelelim. Madem bugün milli bir eğitimden bahsediliyor, bakalım bizim bilge kanun koyucularımız kadınların eğitimi üzerine sağlıklı bir şekilde kafa yoracaklar mı?

Kadınlar geçmişte iyilikten çok kötülük etmiştir. Onların payına düşen baskı ve ikiyüzlülük olmuştur. Güç onları nelerden mahrum bıraktıysa, kurnazlık onlara bütün bunları iade etmiştir. Kadınlar güzelliklerinin gücünü sonuna kadar kullanmış ve en kusursuz erkek dahi onlara karşı koyamamıştır. Zehir de kılıç da onlara boyun eğmiştir. Kadınlar erdeme olduğu kadar suça da hükmetmiştir. Bilhassa Fransız hükümeti yüzyıllarca kadınların leyli idaresine tabi olmuştur. Kabinenin hiçbir sırrı yoktu ki kadınların boşboğazlığına kurban gitmemiş olsun. Elçilikler, komutanlıklar, bakanlıklar, başkanlıklar, başpiskoposluklar[1], kardinallikler, nihayet dünyevi olsun

1 M. de Bernis, Mme de Pompadour'un kendi yöntemiyle

kutsal olsun erkeklerin ahmaklıklarını tanımlayan her şey, bir zamanlar aşağılık olup saygı gösterilen, İhtilal'den beri ise saygıdeğer olup hor görülen bu cinsin açgözlülüğüne ve hırsına tabi olmuştur.

Bu tür tezatlardan yola çıkarak daha nice gözlemde bulunabilirim! Bunları sıralamak için tek bir ânım var, fakat bu an gelecekte en uzak neslin dahi dikkatini çekecektir. Eski Rejim[1] sırasında her şey kusurlu, her şey suçtu. Fakat kusurların içinde dahi gerçekleşen iyileşmeyi fark etmemek mümkün mü? Bir kadının ihtiyaç duyduğu tek şey güzel veya nazik olmaktı. Kadın bu iki avantaja sahip olduğu vakit, yüzlerce servetin ayaklarının altına serildiğini görüyordu. Şayet kadın bu avantajlardan istifade etmezse, tuhaf bir karaktere veyahut kendisini zenginliği hor

(Olympe de Gouges'un notu). Bernis Kardinali François Joachim de Pierre (1715-1794), XV. Louis'nin metresi Madame de Pompadour'un maddi ve manevi desteğiyle devletin ve kilisenin en yüksek kademelerine gelmiş, başpiskoposluğa kadar yükselmiştir. (ç.n.)

1 Fr. *Ancien régime.* Fransa'da I. François'nın saltanatıyla (1515-1547) başladığı kabul edilen ve İhtilal'e kadar devam eden döneme verilen ad. (ç.n.)

görmeye iten sıra dışı bir felsefeye sahip addediliyordu. Bu durumda söz konusu kadın artık salt dik kafalı biri olarak görülüyordu. En utanmazı kendini parasıyla saydırıyordu. Kadın ticareti artık hiçbir itibarı kalmamış, fakat geçmişte en üst tabakalarda kabul gören bir tür meslek dalıydı. Bu meslek bugün hâlâ var olmaya devam ettiği takdirde İhtilal mahvolur ve kurulan yeni bağlar içerisinde hepimiz yine yoz bir şekilde yaşarız. Yine de insan aklının, erkeğin Afrika kıyılarından köle satın alır gibi satın aldığı kadının önünde, servete giden diğer bütün yolların kapalı olduğunu görmezden gelmesi mümkün müdür? Arada muazzam bir fark var, bunu biliyoruz. Burada köle efendiye hükmediyor. Peki ama efendi köleyi hiçbir tazminat ödemeden ve kölenin bütün güzelliğini kaybettiği bir yaşta azat ederse, o talihsiz kadın ne hale geliyor? Alayların hedefi. Hayırseverliğin bile kapıları ona kapalı. Kadın fakir ve yaşlı, deniyor. Niçin kendine bir servet edinememiş ki? Akla daha da dokunaklı başka örnekler geliyor. Sevdiği erkek tarafından baştan çıkarılan tecrübesiz

genç bir insan, o erkeğin peşinden gitmek üzere ailesini terk ediyor. Nankör adam birkaç yıl sonra onu terk ediyor. Kadın o adamla birlikte ne kadar yaşlanırsa, adamın dönekliği de o nispette insaniyetsiz oluyor. Kadının çocukları mı var, adam onu yine de terk ediyor. Şayet erkek zengin ise, servetini asil kurbanlarıyla paylaşmaktan iyice muaf olduğuna inanıyor. Şayet herhangi bir sözleşme onu mükellefiyetlerine bağlıyorsa, erkek kanunların kendi lehine olacağını ümit ederek bu sözleşmeyi ihlal ediyor. Şayet erkek evli ise, başka türlü her sözleşme gücünü kaybediyor. O halde ahlaksızlığın kökünü kazımak için ne gibi kanunlar yapmak gerekiyor? Serveti ve kamu idaresini kadınlarla erkekler arasında paylaştıracak kanunlar. Zengin bir ailede doğan bir kadının eşit dağılımdan fazlasıyla kazançlı çıkacağı kolayca tahmin edilebilir. Ya fakir bir ailede doğan liyakatli ve erdemli bir kadın, onun kaderi nedir? Yoksulluk ve utanç. Şayet özel olarak müzikte veya resimde çok başarılı değilse, her türlü yetiye sahip olsa dahi hiçbir kamu görevine kabul

edilmesi mümkün değil. Ben burada olaylara dair sadece genel bir bakış vermek istiyorum. Bu konuları, birkaç gün içerisinde kamuya sunmayı tasarladığım, bütün siyasi eserlerimi kapsayan yeni bir baskıda notlarla birlikte derinlemesine inceleyeceğim.

Yazıma ahlak meselesiyle devam ediyorum. Evlilik güvenin ve sevginin mezarıdır. Evli kadın hiçbir cezadan korkmaksızın kocasına piçler doğurabilir ve onlara kendilerine ait olmayan bir servet verebilir. Evli olmayan kadının ise hakları sınırlıdır. Eski ve insanlık dışı kanunlar onun çocukları adına babanın ismi ve mülkü üzerinde hak iddia etmesini yasaklamaktaydı ve bu konuda yeni kanunlar yapılmış da değil. Şayet cinsime onurlu ve adil bir varlık kazandırmaya çalışmak böyle bir zamanda kendi adıma bir çelişki olarak, imkânsızı denemek olarak görülüyorsa, bu meseleyi ele alma şerefini gelecek nesillere bırakıyorum. Fakat o çağı beklerken de milli eğitim, ahlakın iyileştirilmesi ve evlilik sözleşmeleri aracılığıyla çözüme giden yol hazırlanabilir.

BİZLER, B VE B, KENDİ İRADEMİZLE ömrümüz boyunca ve karşılıklı meylimiz devam ettiği sürece aşağıdaki koşullar altında evli kalacağız: Servetlerimizi ortak hale getirmeyi kabul ediyor ve istiyoruz. Bununla birlikte, bu servetleri kendi çocuklarımız ve özel bir meyilden dolayı sahip olabileceğimiz başka çocuklar lehine ayırma hakkını saklı tutuyor, mülkümüzün doğrudan hangi birliktelikten olursa olsun kendi çocuklarımıza ait olduğunu ve ayırt edilmeksizin hepsinin onları tanıyan babalarının ve annelerinin adlarını taşımaya hakkı olduğunu kabul ediyor ve kişinin kendi kanını inkâr etmesini cezalandıran kanuna uyacağımızı taahhüt ediyoruz. Aynı şekilde ayrılık durumunda servetimizi aramızda pay edeceğimize ve çocuklarımızın kanun tarafından belir-

lenen payını mahsup edeceğimize söz veriyoruz. Mükemmel bir evlilik durumunda, ölecek olan kişi, çocukları lehine mallarının yarısından feragat edecektir. Karı kocadan biri çocuksuz öldüğü takdirde, kanuna göre miras, ölen kişi ortak malın yarısını uygun gördüğü herhangi bir başkasına bırakmadıkça, hayatta olana kalacaktır.

İşte tesisini teklif ettiğim evlilik sözleşmesinin biçimi aşağı yukarı budur. Bu tuhaf metni okurken bütün o *tartüf*lerin[1], o aşırı namuslu kadınların, ruhban sınıfının ve bütün o cehennemî şürekânın bana karşı seslerini yükselttiklerini duyabiliyorum. Oysa bu metin bilgelerin eline mutlu bir yönetimi mükemmelleştirecek ne çok ahlaki araç verecektir! Birkaç kelimeyle buna dair somut bir kanıt sunacağım. Bugün çocuksuz ve zengin bir Epikurosçu, yoksul komşusuna gidip onun aile fertlerinin sayısını arttırmakta hiçbir sakınca görmüyor. Oysa o yoksul adamın karısına zengin adamı kendi çocuklarını evlat

1 Molière'in ünlü oyunu *Le Tartuffe*'ün ilk temsilinden sonra Fransızcaya yerleşen ve dini dünyevi amaçlarına alet eden ikiyüzlü dindar kişi anlamına gelen kelime. (ç.n.)

edinmeye mecbur bırakma yetkisi verecek bir kanun yapıldığında, toplumdaki bağlar çok daha sıkı, ahlak ise çok daha temiz bir hale gelecektir. Bu kanun belki de toplumun refahını muhafaza edecek ve pek çok kurbanı uzun zamandır tabiatı acıyla inleten utancın, alçaklığın ve ahlaki yozlaşmanın kollarına iten o karmaşanın önüne geçecektir. O halde bu sağlıklı felsefeyi yerenler ya ilkel ahlak kurallarına itiraz etmeyi kessin ya da kendi alıntılarının kaynağında boğulsunlar[1].

Yine bağlandıkları erkeğin sahte vaatlerine kanan dul kadınları ve genç kızları kollayacak bir kanun daha istiyorum. Bu kanunun sadakatsiz bir erkeği verdiği sözleri tutmaya veyahut servetiyle orantılı bir tazminat ödemeye mecbur etmesini istiyorum diyorum. Yine bu kanunun kadınlara, en azından söz konusu kanunu uygunsuz davranışlarıyla bizzat ihlal edecek ve buna rağmen aynı kanuna başvurma yüzsüzlüğünü gösterecek kadınlara karşı –bu durum kanıtlandığı tak-

1 İbrahim'in karısının hizmetçisi Hacer'den pekâlâ meşru çocukları olmuştur (Olympe de Gouges'un notu). De Gouges burada açıkça Kutsal Kitaba işaret etmektedir. (ç.n.)

dirde– çok sert davranmasını istiyorum. Aynı zamanda, 1788'de *İnsanın İlkel Mutluluğu*'nda ifade ettiğim üzere, sokak kadınlarının önceden belirlenmiş mahallelere yerleştirilmesini istiyorum. Ahlakın bozulmasına en çok katkıda bulunanlar sokak kadınları değil, sosyete kadınlarıdır. Sosyete kadınlarını iyileştirerek sokak kadınlarını da değiştirmiş oluruz. Bu kardeşlik zinciri önce karmaşa yaratacak olsa da, daha sonrasında ve nihayetinde mükemmel bir bütün oluşturacaktır.

Kadınların ruhunu yüceltmek için karşı çıkılamayacak bir çare sunuyorum. Bu çare onları erkeğin işlerine ortak etmektir. Şayet erkek bu çareyi uygulanamaz addetmekte inat ederse, o halde servetini kendi hevesine göre değil, kanunların bilgeliğine göre kadınla paylaşsın. İşte o zaman önyargı yok olacak, ahlak arınacak ve doğa bütün haklarını geri kazanacaktır. Buna bir de rahiplerin evlenmesini ekleyin. Bundan sonra tahtını iyice sağlamlaştıracak olan kral ile Fransız hükümetine asla halel gelmeyecektir.

Adalarımızda renkli insanların[1] lehine çıkarılan kararnamenin neden olduğu iddia edilen karışıklıklar hakkında birkaç kelime etmem şart. Doğa işte burada dehşetle titriyor. Akıl ve insanlık işte burada katılaşmış ruhlara henüz dokunabilmiş değil. Bilhassa burada bölünmüşlük ve anlaşmazlık toplumu huzursuz ediyor. Bu bozguncu mayanın kimlerin başının altından çıktığını tahmin etmek güç değil. Bunlardan bazıları Millet Meclisi'nde oturuyor. Bunlar Amerika'yı tutuşturacak ateşi Avrupa'da yakıyorlar. Sömürgeciler babaları ve erkek kardeşleri oldukları insanlar üzerinde despotça hüküm sürmek iddiasındalar. Bu insanlar doğanın haklarını hiçe sayıp kendi kanlarındaki en ufak renk farkına varıncaya dek her şeyde bu hakların kaynağının peşine düşüyorlar. Bu insaniyetsiz sömürgeciler şöyle diyorlar: Onların damarlarında bizim kanımız dolaşıyor, fakat kendi açgözlülüğümüzü veya kör hırsımızı doyurmak için gerekirse onu sonuna kadar akıtırız. İşte doğaya en yakın olan

1 Fr. *gens de couleur*: beyaz olmayan insanlar. (ç.n.)

bu yerlerde baba oğlunu tanımıyor, kan bağının haykırışlarına kulak tıkayıp onun bütün güzelliklerini öldürüyor. Ona karşı ortaya konan direnişten ne umulabilir? Bu direnişi şiddetle bastırmak onu daha da korkunç hale getirmek olur, onu zincire vurmak her türlü musibeti Amerika'ya göndermek olur. Bugün adeta tanrısal bir el her yere insanoğluna özgü olanı, *özgürlüğü* dağıtıyor. Bu özgürlük başıbozukluğa dönüşüp yozlaştığında, o özgürlüğü bastıracak olan sadece kanundur. Fakat kanun herkes için eşit olmalıdır. Millet Meclisi'nin ihtiyatın ve adaletin emrettiği üzere çıkardığı kendi kararnamesine bağlı kalmasını sağlayacak olan da bilhassa kanundur. Umalım ki kanun Fransa Devleti'nde de aynı şekilde hareket etsin ve eski istismarlara karşı olduğu kadar her geçen gün daha da korkunç bir hale gelen yeni istismarlara karşı da aynı duyarlılığı göstersin! Benim düşüncem yine yürütme gücü ile yasama gücünü barıştırmak yönündedir; zira bana göre biri her şeye hâkim iken, diğeri bir hiç durumundadır. İşte ne yazık ki belki de Fransız

İmparatorluğu'nun mahvına da bu yol açacaktır. Ben bu iki gücü, bir araya gelmesi gereken, ancak iyi bir evlilik yürütebilmek için güç ve erdem bakımından eşit de olması gereken erkek ile kadın gibi görüyorum[1].

Demek hiçbir bireyin kendi kaderinden kaçamayacağı doğruymuş. Ben bugün bunu tecrübe ettim. Bu eserimde en ufak nükteye dahi göz yummamaya karar vermiştim, fakat kader başka türlü olsun istedi. İşte olanlar.

Ekonomi, bilhassa bu sefalet zamanlarında, hiçbir şekilde korunmuyor. Ben şehir dışında oturuyorum. Bu sabah saat sekizde Auteuil'den yola çıktım ve Paris'ten Versailles'a uzanan ve yolcuları çok ucuz fiyatlara ağırlayan o ünlü kır kahvelerine sıkça rastlanan yolu katettim. Şüphesiz o sabah kötü talih peşimi bırakmıyordu. Şehir kapısına vardığımda o hazin kiralık beyzade arabasını dahi bulamadım. Eskiden kapı gö-

1 M. de Merville'in *Sihirli Akşam Yemeği*'nde Ninon XVI. Louis'nin metresinin kim olduğunu sorar. Ona metresin millet olduğu ve bu metresin fazla nüfuz kazandığı takdirde yönetimi yozlaştıracağı söylenir (Olympe de Gouges'un notu).

revlilerini barındıran o küstah binanın basamaklarına oturup soluklandım. Saat dokuzu vurduğunda yoluma devam ettim. Gözüme bir araba ilişti, o arabada yerimi aldım ve iki farklı saate göre dokuzu çeyrek geçe Pont-Royal'e geldim. Burada at arabasına bindim ve Christine Sokağı'ndaki matbaacıma koştum, zira sabah sabah ancak oraya gidebilirdim. Prova baskıları düzelttikten sonra, eğer sayfalar birbirine iyi bağlanmamışsa ve yeterince dolu değilse hep yapacak bir şeylerim olur. Matbaada aşağı yukarı yirmi dakika kaldım. Yürümekten, yazmaktan ve basmaktan yorulduğum için, öğle yemeği yiyeceğim Temple mahallesinde hamama gidip yıkanmaya karar verdim. Hamamın saatine göre oraya saat on bire çeyrek kala geldim. Yani arabacıya bir buçuk saat borcum vardı. Fakat onunla tartışmamak adına ona 48 kuruş teklif ettim[1]. Arabacı her zaman olduğu

1 O sırada at arabaları gündüz vakti bir saat için 30 kuruşa, sonraki saatler için 25 kuruşa kiralanıyordu. Bu durumda De Gouges'un arabacıya 43 kuruş ödemesi gerekirken 48 kuruş teklif etmiş olması gayet cömert bir hareketti. (ç.n.)

gibi daha fazlasını istedi ve olay çıkardı. Ona hak ettiğinden fazlasını vermek istememekte inat ettim, zira hakkaniyetli insan enayi durumuna düşmektense cömert olmayı tercih eder. Arabacıyı kanunla tehdit ettim. O ise kanunun umrunda olmadığını, kendisine iki saatlik ücret ödemem gerektiğini söyledi. Birlikte bir sulh hâkimine gittik. Her ne kadar hâkimin şahsıma karşı sergilemiş olduğu otoriter tavır resmi bir şikâyeti hak etse de, burada adını vermeme büyüklüğü gösteriyorum. Kendisi şüphesiz adalet talep eden kadının onca hayırsever ve hakkaniyetli eserin yazarı olduğunu bilmiyordu. Sunduğum gerekçeleri umursamadan beni acımasızca arabacıya talep ettiği ücreti ödemeye mahkûm etti. Kanunu ondan daha iyi bildiğimden kendisine şöyle dedim: *Beyefendi, bunu yapmayı reddediyorum ve sizden görevinizin gerektirdiği prensibi ihlal ettiğinizin farkına varmanızı rica ediyorum.* İşte o zaman bu adam –çılgın demek daha doğru olur– öfkeden deliye döndü ve ücreti derhal ödemediğim takdirde beni hapse atmakla veya bütün gün bürosunda

alıkoymakla tehdit etti. Ondan beni kendisinden şikâyetçi olmak üzere il mahkemesine veya belediyeye götürmesini talep ettim. Konuşması gibi tozlu ve iğrenç bir redingot giymiş olan bu ağırbaşlı yargıç bana alaycı bir tavırla şöyle dedi: *Herhalde bu dava Millet Meclisi'ne kadar gider! Pekâlâ gidebilir*, diye cevap verdim ve bu çağdaş Bride-Oison'un[1] verdiği hüküm karşısında yarı öfkelenerek yarı gülerek, *Demek aydınlanmış bir halkı yargılayacak adamlar bunlar!* dedim. Her yerde bu tip olaylardan geçilmiyor. Bu tür maceralar ayrım gözetmeksizin kötü yurttaşlar kadar iyi yurttaşların da başına geliyor. Semtlerde ve mahkemelerde yaşanan kargaşadan herkes şikâyetçi. Adalet yerini bulmuyor, kanun görmezden geliniyor ve düzen Tanrı bilir nasıl sağlanıyor. Eskiden eşyalarımızı emanet ettiğimiz o arabacılardan artık bulunmuyor. Numaraları kafalarına göre değiştiriyorlar ve benim gibi pek çok kişi bu arabalarda hatırı

1 Beaumarchais'nin *Figaro'nun Düğünü* adlı eserinde soytarıca hareket eden yargıç karakteri. İlk kez 1784'te sahnelenen bu oyun o kadar büyük ses getirmişti ki, o sırada bu benzetme herkes için son derece açık olmalıydı. (ç.n.)

sayılır zararlara uğruyor. Eski Rejim'de hangi tür eşkıyalık olursa olsun kişi, arabacıların yoklamasını aldırarak ve numaralarını teftiş ettirerek, kaybettiği şeylerin izini bulabiliyordu. Kısacası güvendeydik. Şimdiki sulh hâkimleri ne yapıyor? Yeni rejimin o amirleri, o müfettişleri ne yapıyor? Sadece aptallık ve tekelcilik. Millet Meclisi bütün dikkatini sosyal düzeni ilgilendiren bu meseleye vermek zorundadır.

14 Eylül 1791 tarihli broşür

Fransızların Sağduyusu

Kibri yok etmek mi istiyorsunuz, yoksa beslemek mi?

İnsanları doğal adalete saygı göstermeye alıştırmak mı istiyorsunuz, yoksa onu ihlal etmeye mi?

Ailelere sevgi ve uyum mu getirmek istiyorsunuz, yoksa ailelerde korku ve şüphe mi hüküm sürsün istiyorsunuz?

İyi ahlak çiçek açsın mı istiyorsunuz, yoksa yozlaşmayı sürdürmek mi?

Kısacası iyiliği tesis etmek mi, yoksa kötülüğü yaymak mı, saadeti getirmek mi, yoksa şimdiki neslin felaketini sürdürmek mi istiyorsunuz?

Şayet istediğiniz iyilik ise, o halde acele edin. Siz daha bizlerin temsilcisi olmadan

önce, ulus bir kanun için çağrıda bulunmuştu. Ulus bu kanunu çoktan madde madde bildirdi, şimdi anayasaya ve anayasanın amacına uygun olarak insan ırkını bağlayan sözleşmelerin en önemlisi olan o birincil sözleşmeyi düzenlemek gerekiyor.

Açgözlülüğü de, bencilliği de, küstahlığı da yok etmek ve barınaklarımızda eşitliği, özgürlüğü, güvenliği ve hakkaniyeti tesis etmek için tek bir açıklayıcı kararname yeterli.

Ey kanun koyucular, sizi doğru yoldan saptırıyorlar! Suç işlemeksizin ertelenemeyecek olanı zihinlerinizde askıya alıyorlar; zira adalet ve insanlık her gün ihlal ediliyor.

Kilisenin ve içtihadın itirazlarına kulak asmayın.

Halk önyargılarını geride bıraktı; artık anayasa ve felsefeyle aydınlanıyor. Halk sizden bir kararname, eski geleneklerimizin o utanç verici kalıntılarını yerle bir edecek, hukukçuları durduracak ve onların anayasal kanunun o azametli sadeliğinin karşısına eski kanunların barbarlığını çıkarmalarını engelleyecek tek bir kararname talep ediyor. Bü-

tün Fransız bireylerin arasında olduğu kadar, karı koca arasında da eşitlik olduğunu ortaya koyacak bir kararname. Herkesin mülkiyet hakkını güvence altına alacak ve herkese aklın, sadece aklın ışığına göre yargılamakla ve çocukların menfaatlerine ve servetle ilgili düzenlemelere göz kulak olmakla görevli aile mahkemelerinin denetimi altında ayrılabilme imkânı tanıyacak bir kararname[1].

Halkın saygı duyduğu şeylere mahkemelerimizin de saygı duymasını sağlamak için acele edin. Nihayet her türlü feodaliteyi, her türlü mülk gaspını, her türlü kölcliği lanetleyin. İşte o vakit ve kısa sürede özgürlüğün ve eşitliğin bağrından adil, gururlu ve her alanda yenilmez bir insan ırkı doğacaktır.

17 Şubat 1792 tarihli afiş

1 20 Eylül 1792'de Millet Meclisi yurttaşlara boşanma hakkı tanıyan bir yasa çıkaracaktı. (ç.n.)

KÖLELİK KARŞITI BİR OYUN

"Zenci[1] İnsan Türü" Üzerine

Zenci insan türünün acıklı kaderi daima ilgimi çekmiştir. İdrak gücüm artmaya başlar başlamaz, çocukların henüz düşünmediği bir yaşta, hayatımda ilk kez gördüğüm zenci bir kadının dış görünüşü beni düşünmeye ve rengine dair sorular sormaya sevk etmişti.

O sırada sorgulayabildiklerim ne merakımı giderebilmiş ne de mantığımı tatmin edebilmişti. Onlar bu insanlara vahşi birer hayvan, Tanrı'nın lanetlemiş olduğu canlılar gibi davranıyorlardı. Fakat yaşım ilerledik-

1 Fr. *nègre*. İlk kez 15. yüzyılda, keşif amacıyla Afrika'nın güneyine gelen Portekizliler tarafından, burada yaşayan yerli halkı tanımlamak için kullanılan "siyah" anlamındaki *negro* kelimesi, De Gouges'un yaşadığı çağda henüz bizim bugün atfettiğimiz pejoratif anlamı taşımamaktaydı. (ç.n.)

çe onları bu korkunç esarete mahkûm eden şeyin güç ve önyargı olduğunu, doğanın bu işte hiçbir parmağı olmadığını ve her şeyin sorumlusunun beyazların adaletsiz ve baskın menfaatleri olduğunu açıkça gördüm.

Bu hakikati ve o insanların korkunç durumunu uzun süre önce kavramış olduğumdan, hayal gücümden çıkan ilk dramatik eserde onların hikâyesini ele aldım. Pek çok insan onların kaderiyle ilgilenmiş, kaderlerini yumuşatmaya çalışmıştı. Fakat kimse onları benim gibi sahnede kostümle ve yerel renkleriyle temsil etmeyi düşünmemişti. Şayet Comédie-Française[1] karşı koymasaydı.

Mirza[2] doğal dilini muhafaza etmişti ve

1 Paris'te yer alan Fransız devlet tiyatrosu, aynı zamanda tarihin en eski ulusal tiyatrosu. (ç.n.)

2 Olympe de Gouges'un 1783'te kaleme aldığı *Zamore et Mirza, ou L'Heureux naufrage* (Zamore ve Mirza, veyahut Talihli Deniz Kazası) adlı üç perdelik oyununun siyahi başkahramanlarından biri. 1785'te Comédie-Française'e kabul ettirdiği oyunu için uzun gayretlerden sonra temsil sözü alan De Gouges, metni 1788'de yeniden yayımlamış ve temsil gününe dek pek çok kez değiştirmiştir. İlk kez 28 Aralık 1789'da *L'Esclavage des Nègres, ou L'Heureux naufrage* (Zencilerin Esareti, veyahut Talihli Deniz Kazası) adıyla temsil edilen oyun belli bir başarı elde etse de, oyunculardan ve tiyatronun müdavimlerinden ge-

hiçbir şey bundan daha sevecen olamazdı. Bana göre bu durum dramın etkisini arttırmaktaydı ve oyuncular hariç bütün bilirkişilerin fikri de bu yöndeydi. Fakat oyunumun algılandığı şekline daha fazla kafa yormayalım. Ben onu halka sundum.

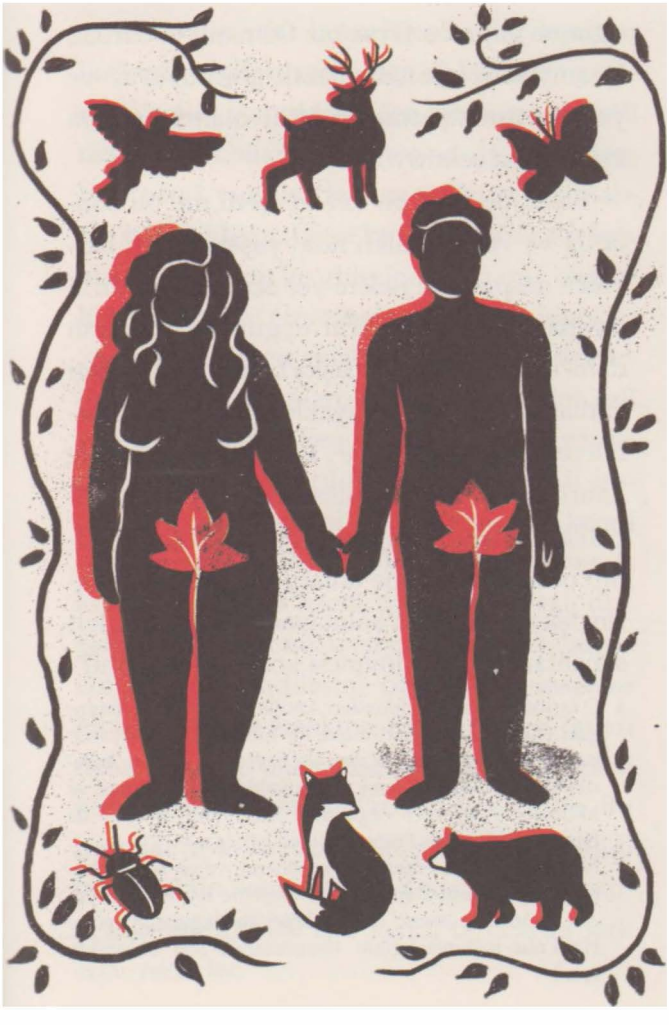
Zencilerin korkunç kaderine dönelim. Onların kaderini değiştirmek veya en azından yumuşatmak için ne zaman çaba gösterilecek? Ben hükümetlerin politikasından anlamam, fakat onlar adaletlidir. Nitekim doğal kanun daha önce hükümetlerin içerisinde varlığını hiç bu kadar açıkça hissettirmemişti. Hükümetler her türlü birincil istismarın aleyhindedir. İnsan her yerde eşittir. Adil krallar asla köleleri olsun istemezler, itaatkâr uyruklara sahip olduklarını bilirler. Fransa da menfaat ve hırs en meçhul adaları mesken tuttuğundan beri tek bir kişi uğruna bin türlü azap çeken bu talihsizleri yalnız bırakmayacaktır. Kana

len tepkiler üzerine sadece üç temsilden sonra sahneden kaldırılmıştır. De Gouges 3 Kasım 1793'te giyotinle idam edilmiş; Fransız kolonilerinde köleliğin lağvedilmesiyle ilgili kararname 1794'te yayımlanmıştır. Fransa'da kölelik 1802'de Napolyon tarafından yeniden tesis edilmişse de 1848'de nihai olarak lağvedilmiştir. (ç.n.)

ve açgözlülüğün altın adını verdiği o madene susamış Avrupalılar bu mutlu diyarlardaki tabiatı değiştirdiler. Baba oğlunu reddetti, oğul babasını feda etti, erkek kardeşler savaştı ve mağluplar pazarda satılan sığırlar gibi satıldılar. Ben ne diyorum ki? Bu dünyanın dört bir yanında yapılan bir ticaret haline geldi.

İnsan ticareti!.. Yüce Tanrım! Ve doğa dehşetle titremiyor! Şayet onlar hayvansa, bizler de onlar gibi değil miyiz? Beyazlar hangi açıdan bu türden farklı? Renk bakımından... Peki niçin donuk sarışın, zenci-beyaz melezine benzeyen esmerden daha üstün sayılmak istemiyor? Bu farklılık en az zenci ile melez arasındaki kadar çarpıcı. Doğanın yarattığı bütün hayvanlarda, bitkilerde ve minerallerde olduğu gibi, insanoğlunun rengi de farklı farklı. Niçin gündüz geceyle, güneş ayla, yıldızlar gökyüzüyle rekabete girişmiyor? Her şeyde çeşitlilik mevcut ve doğanın güzelliği de işte burada gizli. O halde doğanın eserini yok etmek niye?

Doğanın en güzel şaheseri insanoğlu değil mi? Osmanlı beyazlara bizim zencilere yap-

tığımızı yapıyor. Oysa biz Osmanlı'yı barbar, insaniyetsiz insanlar olarak görmüyoruz ve yegâne direniş araçları itaat olan insanlara aynı cefayı çektiriyoruz.

Fakat bu itaat bir kez gevşedi mi, bu adalarda ve Hint Adaları'nda[1] yaşayanların barbarca despotizmi nelere yol açıyor? Her türlü isyana, askeri birliklerin uyguladığı şiddetin daha da arttırmaktan başka bir işe yaramadığı katliamlara ve bir kez ayaklanan insanın yapabileceği her türden şeye[2]. Üretimleri sayesinde hatırı sayılır dikili alanlar edinmiş olan Avrupalıların, daha fazla özgürlüğe ve nezakete sahip olsalardı da yine onların bereketli tarlalarını işlemekten geri kalmayacak bu talihsizleri sabahtan akşama dövmesi korkunç değil mi?

1 O tarihlteki Fransız kolonileri Antiller'deki Saint-Domingue, Guadeloupe, Martinique ile Tobago, Hint Okyanusu'ndaki Mascarene Adaları ile Seyşeller, Güney Amerika'daki Guyana, Kuzey Amerika'daki Saint Pierre ve Miquelon Adaları, Senegal'deki Saint-Louis bölgesi ile Hindistan'daki beş Fransız bölgesi idi. (ç.n.)

2 Nitekim 1791'de Fransa'nın en önemli ve en zengin kolonisi olan Saint-Domingue'te bir köle isyanı başlayacak, mücadele ancak 1804'te köleliğin lağvedilmesi ve Haiti'nin bağımsızlığının tanınmasıyla son bulacaktı. (ç.n.)

Onlara en ufak kusurlarında olabilecek en korkunç cezaları vermeden de kaderleri yeterince zalim, yaptıkları işler yeterince eziyetli değil mi? Onların kaderini değiştirmekten, bu kaderi yumuşatmanın yollarını bulmaktan bahsediliyor. Oysa bu insan türünün tam olsun tabi olsun kendilerine tanınacak özgürlüğü suiistimal etmesinden korkulmuyor.

Ben siyasetten anlamam. Genel bir özgürlüğün zenci insanları da beyazlar kadar asli hale getireceğine, kendi kaderlerinin efendisi olmalarına izin verildikten sonra kendi iradelerinin de efendisi olacaklarına ve kendi çocuklarını büyütebileceklerine inanılıyor. İş konusunda daha özenli ve daha hevesli olacaklar. Particilik anlayışı artık onları rahatsız etmeyecek; kendilerini tıpkı diğer insanlar gibi geliştirme hakkına sahip olmak onları daha bilge ve daha insani kılacak. Uğursuz komplolardan korkmaları gerekmeyecek. Bu insanlar tıpkı Avrupa'daki çiftçiler gibi kendi bölgelerinin özgür çiftçileri olacaklar. Yabancı ülkelere gitmek için kendi tarlalarını terk etmeyecekler.

Zencilerin özgürlüğü beraberinde belli sayıda kaçağı da getirecektir. Fakat bu sayı, Fransız kırsalında yaşayanların arasından çıkan kaçaklara kıyasla çok daha az olacaktır. Genç köylüler uygun yaşa, güce ve cesarete ulaşır ulaşmaz, uşaklık veya hamallık gibi asil işlerde çalışmak üzere başkentin yolunu tutuyorlar. Başkentte tek bir konum için yüz hizmetkâr varken tarlalarımızda çiftçi bulunmuyor.

Bu özgürlük sayısız aylağın, yoksulun, nihayet her türden kötü uyruğun ortaya çıkmasına neden oluyor. Hükümdarların ve cumhuriyetçi devletlerin becerisi, her bir halka bilgece ve kurtarıcı bir sınır getirmektir.

Doğuştan gelen bilgilerimle kesin bir çare bulabilirim, fakat bu çareyi dillendirmekten kaçınacağım. Böyle bir şey için hükümetlerin politikası hakkında daha eğitimli ve daha bilgili olmam gerekir. Dediğim gibi ben hiçbir şey bilmiyorum ve iyi veya kötü gözlemlerimi rasgele sunuyorum. Bu talihsizlerin kaderi beni herkesten daha çok ilgilendirse gerek, zira onların korkunç hikâyesinden yola

çıkarak dramatik bir eser tasarlayalı beş sene oldu.

Comédie-Française oyuncularına verecek tek bir tavsiyem var ve hayatım boyunca onlardan talep edeceğim tek lütuf da bu olacak. O da zenci rengini ve kostümlerini benimsemeleri. Daha önce hiç böyle elverişli bir fırsat olmamıştı ve umuyorum ki bu dramın temsili, hırsın kurbanı olan bu insanların lehine yaratması beklenen etkiyi yaratacak.

Bu oyunun uyandıracağı ilginin yarısı kostüme bağlı. Söz konusu oyun en iyi yazarlarımızın kalemini ve yüreğini coşturacak. Amacım yerine gelecek, hırsım tatmin olacak ve Comédie[1] renk nedeniyle alçalacağına yücelecektir.

Oyunumun arzu ettiğim şekliyle temsil edildiğini görmek şüphesiz beni fazlasıyla mutlu edecektir. Bu cılız eskiz gelecek nesiller için dokunaklı bir tablo haline getirilmelidir. Fırçalarını bu oyunda konuşturmak azmini gösterecek ressamlar, olabilecek en bilge ve en faydalı insanlığın kurucuları addedilebilirler

1 Comédie-Française. (ç.n.)

ve ben onların katkısının bu zayıf dramın konusunu destekleyeceğinden şimdiden eminim.

O halde oyunumu oynayın, hanımefendiler ve beyefendiler, sırasını yeterince bekledi. Oyun işte basıldı da, bunu siz istediniz. Fakat benimle birlikte bütün milletler sizden bu oyunu temsil etmenizi istiyor. Eminim bu sözümü yalanlamayacaklardır. Benim dışımda herkeste izzetinefis olarak algılanacak bu duyarlılık, zenci insanlar lehine kamuda koparılan gürültünün yüreğimde yarattığı etkiden başka bir şey değildir. Beni doğru şekilde yargılayan bütün okurlar da bu hakikate kani olacaklardır.

Bu tavsiyelerimi mazur görün, bunlar bana pahalıya patladı ve sanıyorum ki, ödediğim bu bedel dolayısıyla size böyle tavsiyelerde bulunmaya hakkım var. Elveda, hanımefendiler ve beyefendiler. Benim bu gözlemlerimden sonra, siz oyunumu nasıl uygun görürseniz öyle oynayın. Ben provalara katılmayacağım. Bütün haklarımı oğluma[1]

1 Pierre Aubry de Gouges (1766-1803), Fransız general. (ç.n.)

bırakıyorum. Umarım o bunları iyi kullanır ve Comédie-Française için çalışan bir yazar olmaktan kaçınır. Ve eğer benim sözümü dinleyecek olursa, hiçbir edebi karalamaya da girişmez.

Şubat 1788

Amerikan Şampiyonuna veya Tanınması Çok Kolay Sömürgeciye Cevap[1]

Beyefendi, Fransa'da savaşılmadığından bu yana insanların kimi zaman birbirlerini öldürdükleri ve katilleri tahrik etmenin ihtiyatsızlık olduğu noktasında sizinle hemfiki-

1 *Zencilerin Esareti, veyahut Talihli Deniz Kazası*'nın Comédie-Française'deki ilk temsilinden üç gün önce, 25 Aralık 1789'da, "tanınması çok kolay bir sömürgeci" imzasıyla Olympe de Gouges'a hitaben yazılmış, oyunun sahnelenmesine karşı çıkan bir açık mektup yayımlanmıştır. Bugün bu imzasız mektubun yazarının Nanteslı bir köle tacirinin erkek kardeşi olan politikacı ve edebiyatçı Jean-Baptiste Mosneron de Launay (1738-1830) olduğu düşünülmektedir. De Gouges yukarıdaki metni işte bu açık mektuba cevaben kaleme almıştır. Mosneron 26 Şubat 1790'da Jakoben Kulübü'nde Millet Meclisi kararnamelerinin kolonilerde geçerli olmamasını, kolonilerin geçmişteki gibi sömürülmeye devam edilmesini talep eden bir söylev verecekti. (ç.n.)

rim. Ancak şerefli insanlara saldırmak, üstelik onlara olabilecek en budalaca, yine de en karalayıcı şekilde saldırmak, örneğin belki de yüreğinizin derinliklerinde korktuğunuz M. de la Fayette'e[1] cesaretsizlik isnat etmek bundan daha da patavatsızca, daha da densizce ve daha da adaletsizce bir durum. Size şunu söylemeliyim ki, iddianızın aksine ben bu yüce gönüllü kahramanı tanımıyorum. Tek bildiğim şanının tertemiz, cesaretinin tescilli, yüreğinin ise tıpkı Bayard'ınki[2] gibi korkusuz ve lekesiz olduğu. Bizler Fransa'nın saadetini ve ulusun gücünü belki de ona borçlu olacağız. Sizin tahrik ettiğiniz meşhur insanları temize çıkarmakla uğraşmayacağım. Onların hepsi birer asker ve Fransız. Bu unvanlar on-

1 Lafayette Markisi Marie-Joseph Paul Yves Roch Gilbert du Motier (1757-1834), Fransız aristokrat, subay. Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda pek çok muharebede Amerikan birliklerini komuta etmiş, Fransa'ya döndükten sonra İhtilal sırasında kilit rol oynamıştır. *İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi*'ni kaleme alanlar arasında yer alan Lafayette 11 Temmuz 1789'da bildiriyi bizzat meclise sunmuştur. (ç.n.)

2 Bayard Derebeyi Pierre Terrail (1473-1524), Fransız şövalye. Ölümünden sonraki yüzyıllarda "korkusuz ve lekesiz şövalye" (*le chevalier sans peur et sans reproche*) olarak anılmıştır. (ç.n.)

ların mert insanlar olduklarına inanmam için yeterli.

Fakat şayet bu tür bir meydan okumayla sizin yolunuzdan gidersem, beyefendi, amacımdan biraz fazlaca sapmış olurum ve sizin benim hakkımda düşmüş olduğunuz bayağı yanılgıya kendim düşerim. Benim savunmaya çalıştığım filozofların, Siyahilerin Dostları'nın[1], davası değil. Ben burada kendi davamı savunuyorum ve sizin de benim elimdeki yegâne silahlara başvurmama izin verme nezaketini göstereceğinize inanıyorum. O halde sizinle savaşacağız ve bu eşsiz mücadele benim *Jean Lorgneluğum*[2] sayesinde

1 Fr. *Société des amis des Noirs*: Siyahilerin Dostları Cemiyeti. 19 Şubat 1788'de kurulan bu cemiyet Fransız kolonilerinde beyazlar ile özgür renkli insanların (*gens de couleur libres*: Fransız kolonilerinde köle olmayan Afrika-Avrupa melezlerine verilen ad) eşit olduğunu savunmuş, siyahi köle ticaretinin derhal, köleliğin ise etap etap lağvedilmesini talep etmiştir. Cemiyet bu talepleriyle bir yandan Fransız kolonilerinde ekonomik istikrarı muhafaza etmeye çalışırken, bir yandan da siyahilerin tam özgürlüklerine kavuşmadan önce eğitilmeleri gerektiğini savunmuştur. De Gouges'un bu cemiyetin üyesi olup olmadığı tartışmalıdır. (ç.n.)

2 Fransızcada kökeni Marivaux ve Voltaire'in oyunlarındaki karakterlere dayanan *Jean Lorgne* tiplemesi "safa, aptala yatan kimse" anlamında kullanılırdı. Mosneron

ölüm saçmayacak. Bu arada siz benim cinsiyetimin çok üzerinde erdemlere ve cesarete sahip olduğumu söylüyorsunuz. Bu söylediklerinizi çok da fazla bir kibir göstermeksizin kabul edebilirim. Ancak bana, yine hiç sebep yokken, naçiz eserlerim ve dil hakkında akademisyenlere, bilgiç edebiyatçılara ve birden fazla aptalı koruyan ve benim yeteneklerini şerefle ve dürüstlükle yücelten yazarlar hariç pek de değer vermediğim tüm o küçük kutsal vadiye[1] danışmak hevesini de isnat ediyorsunuz. Edebi liyakat bu iki avantajdan yoksun olduğu takdirde pek bir anlam ifade etmez. Fakat şimdi benim size öğretmek istediğim ve sizin tamamen bihaber olduğunuz şeylere geçelim.

Siz, beyefendi, Siyahilerin Dostları'nın sömürgecileri tahrik etmek için bir kadından faydalandıklarını iddia ediyorsunuz. Elbette belli

imzasız mektubunda De Gouges'un *jeanlorgnerie* kelimesinin anlamını bilmediğini iddia etmiş, ona etrafındaki eğitimli beyefendilerden yardım istemesini salık vermiş, dolayısıyla onun zekâsını ve tiyatro birikimini yermek istemiştir. (ç.n.)

1 Yunan mitolojisinde Parnassos Dağı'nın iki sırtı arasında yer alan ve Musaların meskeni olan küçük vadi. (ç.n.)

bir zekâ, beceri, hatta yiğitlik ortaya koyan bir adamın bir kadını düello çağrısı yapmakla itham etmesi ve korkakça olduğu kadar eşsiz bir girişimle ondan cesaretini kanıtlamasını istemesi bundan daha da sıra dışı bir durum. Şu halde ben sizin bu cesaretinizi ancak bir tür Don Kişotluk, sizi de ancak var olmayan devleri ve hayaletleri biçen biri olarak görebilirim. Yine de sizi mantığa davet ederken, şahsen hiçbir çare göremediğim dertlere sizinle birlikte gülmek istiyorum. Siz Siyahilerin Dostları Cemiyeti'yle çarpışmak zorundasınız; bense ondan çok daha korkunç bir cemiyeti yıkmak zorundayım ve o da şu... Her şeyi yok eden, sanatı, ahlakı ve insanların adaletini kendi keyfine göre değiştiren zaman, benim şiddetle yakınmak için onca nedenim olan o insanlardaki birlik ruhunu asla değiştirmeyecek.

Fransa'da birkaç aydan beri yanılgının, sahtekârlığın, adaletsizliğin perdesinin düştüğünü, nihayet Bastille'in[1] duvarlarının yıkıldı-

1 Paris'te bulunan ve monarşinin istismarcı gücünü simgeleyen Bastille Hapishanesi 14 Temmuz 1789'da halk tarafından basılıp yıkılmıştır. Bu baskın Fransız İhtilali'nin en önemli sembollerinden biridir. (ç.n.)

ğını gördük. Fakat hâlâ benim saldırdığım o despotizmin düştüğünü görmedik. Kendimi hâlâ onu yıkmaya çalışırken buluyorum. Despotizm dikenlerle ve iğnelerle dolu, karmakarışık bir labirentin ortasındaki bir ağaçtır. Onun dallarını budayabilmek için kişinin Medea'nın bütün büyü gücüne sahip olması gerekir. Altın postun ele geçirilmesi Jason'a, meşhur ağaca[1] ve insanoğlunun dehasına haksızlık eden bu zehirli dallardan sakınmamın bana mal olacağı dertlerden ve tuzaklardan daha az dikkate ve beceriye mal olmuştur. Bunları yok etmek için, kâh azimli yurttaşlara kâh esnek yılanlara dönüşerek her yere sızan ve zehirlerini eserlerimin ve şahsımın üzerine akıtan yirmi adet tehlikeli ejderhayı yere sermek gerekiyor.

Peki ama ya ben, beyefendi, ben daha da haklı olarak sizin "onurlu bir şekilde" *Zencilerin Esareti*[2] aleyhine ayaklanan o azgın hizip adına öne çıktığınızdan şüphe edemez miyim? Bu eseri neyle itham ediyorsunuz? Ya-

1 Tanrı'nın Aden Bahçesi'ne diktiği İyiyle Kötüyü Bilme Ağacı (Eski Ahit, Yaratılış, bölüm 2 ve 3). (ç.n.)

2 De Gouges'un oyunu ilk kez 28 Aralık 1789'da Comédie-Française'de bu isimle sahnelenmiştir. (ç.n.)

zarı neyle itham ediyorsunuz? Amerika'daki sömürgecileri boğazlatmaya çalışmakla, sizden daha az tanıdığım ve özgürlüğün istismarının çok fazla kötülüğe yol açmış olduğunu ortaya koyduğumdan bu yana belki eserlerime pek de kıymet vermeyen insanların aracısı olmakla mı? Beni çok az tanıyorsunuz. Ben despotizm zamanında dahi ılımlı bir özgürlüğün havarisiydim. Fakat gerçek bir Fransız olduğumdan vatanıma tapıyorum. Onun uğruna her şeyi feda ettim. Kralımı da aynı derecede el üstünde tutuyorum ve onun erdemlerinin ve babaca sevgisinin hak ettiği her şeyi ona iade etmek için kanımı akıtırım. Ne kralımı vatanıma, ne vatanımı kralıma feda ederim; fakat birinin öteki olmadan var olamayacağına kani olduğumdan, her ikisini kurtarmak için kendimi feda ederim. İnsan yazdıklarından anlaşılır derler. Beni okuyun, beyefendi, *Halka Mektup*'umdan *Ulusa Mektup*'uma[1] kadar okuyun. O yazılarda, şayet kendimi övme cüreti gösterecek olursam,

1 De Gouges'un Eylül 1789'da yayımlanan *Ulusun Temsilcilerine Mektup*'u. (ç.n.)

gerçek anlamda Fransız olan bir yürek ve ruh bulacaksınız. Aşırıcı hizipler benim eserlerimden daima korkmuş, onlardan daima nefret etmiştir. Birbirine zıt menfaatlerle bölünmüş bu iki hizip[1] benim yazılarımda daima ifşa edilmiştir. Değişmeyen söylemlerim, bozulmaz düşüncülerim, işte benim ilkelerim bunlardır. Hayatta ve ölümde kralcı ve gerçek bir vatansever olarak kendimi olduğum gibi ortaya koyuyorum.

Madem ben bu yazıyı imzalama cesareti gösteriyorum, siz de ortaya çıkın. Böylece nazik bir adam için belki pek de önemsiz olmayan saygımı kazanırsınız, zira ben de saygımı en az Jean-Jacques[2] kadar zor bahşederim. İnsanlara karşı duyduğu haklı güvensizlik bakımından ben de kendimi bu büyük adamın mertebesine yükseltebilirim. Çok az adil ve gerçek anlamda saygıdeğer insana rastladım. Onlarda kınadığım hafif kusurlar değil; asıl kınadığım ahlaksızlıkları, sahtelikleri ve en

1 Eski Rejim'i lağvetmek isteyen Jakoben Kulubü ile İhtilal'i tamamen reddeden aşırı kralcılar. (ç.n.)

2 Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), Fransız filozof, yazar. (ç.n.)

zayıflara karşı vicdan azabı çekmeksizin gösterdikleri insaniyetsizlikleri. Umalım ki bu devrim insanların ruhunu ve vicdanını canlandırsın ve gerçek Fransız karakterini yeniden ortaya çıkarsın! İki kelime daha etmeme izin verin, çok rica ederim.

Her ne kadar bana bu şanı layık görmüş olsanız da, ben eğitimli biri değilim. Belki bir gün cehaletim hatırama belli bir şöhret katar. Ben hiçbir şey bilmiyorum, beyefendi. Hiçbir şey, diyorum size, bana hiçbir şey öğretilmedi. Salt tabiatın öğrencisi olan ve sadece onun bakımına terk edilen beni tabiat demek çok güzel aydınlatmış, zira siz benim tamamen eğitimli olduğuma inanıyorsunuz. Amerika'nın tarihini bilmeden de bu iğrenç zenci ticareti her zaman ruhumu isyan ettirmiş, bende infial uyandırmıştır. Kâğıda döktüğüm ilk dramatik fikirler, yüzyıllardır zalimce ezilen bu insan türü lehine olmuştur. Bu naçiz eser dramatik kariyer anlamında belki fazlaca acemilik kokuyor olabilir. Büyük adamlarımızın bile hepsi bitirdikleri gibi başlamamıştır ve bir deneme daima belli bir

hoşgörüyü hak eder. O halde, beyefendi, ben bu konuyu tasarladığım sırada Siyahilerin Dostları'nın henüz var olmadığı noktasında sizi temin edebilirim. Şayet önyargı sizi kör etmemiş olsaydı, sizin de daha ziyade bu cemiyetin benim dramımdan ilhamla kurulduğunu veya benim bu cemiyetle aynı zamana denk gelecek kadar talihli olduğumu farz etmeniz gerekirdi. Umalım ki daha genel bir cemiyet kurulsun ve kendi beyanlarıyla daha sık ikna etsin! Ben asla kamuoyunu kendi vatanseverliğime zincirlemek istemedim. Sabırla kamuoyunun bu dram lehine dönmesini bekledim. Herkesten yapmış olduğum değişikliklerin oyuna duyulan ilgiyi arttırdığını ve halk benim dört ay önce bu eseri ulusa ithaf ettiğimi ve elde edilecek hasılatı Milli Sandığa devrettiğimi öğrendiği vakit bu ilginin daha da artacağını duyduğumda nasıl memnun oldum. O sandık ki kurulmasını bundan on sekiz ay önce yayımlanan *Halka Mektup*'umda ben teklif etmiştim! Bu öncelik belki de kendimi böbürlenmeksizin bu sandığın kurucusu olarak görmeme izin verebilir.

Bu broşür zamanında büyük ses getirmiş, aynı şekilde eleştirilmiş, fakat sunduğu tasarı başarıyla hayata geçirilmişti de. Gerçek Fransız karakterine beslediğim sevgiyi ve bu karakteri muhafaza etmek için gösterdiğim çabaları ortaya koyan bu eylemlerden sizi ve kamuoyunu haberdar etmek zorundaydım.

Bu azimli eylemlerden etkilenen Comédienin de bu dramın temsili için daha elverişli günler[1] belirlemek üzere planlar yaptığından şüphem yok. Comédie'nin bu drama sonsuz bir ilgi duyduğunu göz ardı edemem. Comédie bana bu ilgisine dair doğruluğundan asla şüphe edemeyeceğim kanıtlar sundu. Yazar, Comédie ve seyirciler hep birlikte aldıkları hazzı katlarlarken –bütün yurttaşlar da bu hakikati kabul ettiği takdirde– devleti kurtarabilecek yegâne kurum olan Milli Sandığın gelirlerinin artmasına da katkıda bulunacaklardır.

1 Oyuncular bir yazara yeterince ilgi duymadıklarında, o yazarın oyununa ancak kötü günlerde, yani salı, perşembe ve cumaları temsil hakkı tanıdıklarını, üstelik oyunu çoğu kez kalabalığı cezbetmede yetersiz kalan modası geçmiş oyunlarla birlikte sahneye koyduklarını herkes bilir (Olympe de Gouges'un notu).

Bu vatansever temsillerde pek çok kişinin çoğu zaman koltuklarının çok üzerinde fiyatlar ödediklerini de gözlemliyorum. Şayet bu oyun da aynı şekilde yüreklere dokunursa, Milli Sandığın kazancını Comédie'nin haklarından ayırmak gerekecektir. Oyuncular tarafından halka sunulacak eksiksiz bir liste bu yeni yurttaşların hükmünü ve azmini kanıtlayacaktır.

Beyefendi, size *Zencilerin Esareti*'yle ilgili verdiğim aydınlatıcı bilgilerden sonra onun aleyhine dava açmayacağınızı, aksine bu dramın azimli koruyucusu haline geleceğinizi ümit ediyor, hatta bu konuda kendimle övünme cüreti gösteriyorum. Hatta Amerika'da temsil edildiği takdirde bu oyun siyahi insanların sömürgecilerden ve Fransız ulusundan köle ticaretini lağvetmesini ve kendileri için daha mutlu bir kader çizmesini beklerken kendi görevlerine geri dönmelerini sağlayacaktır. İşte benim bu eserde sergilemiş olduğum duruş budur. Ben hiçbir zaman bu eseri koşullara göre bir ihtilaf meşalesi, bir isyan işareti haline getirmeyi amaçlamadım. Aksi-

ne o zamandan bu zamana oyunun etkisini yumuşattım. Şayet bu iddiamdan şüphe ediyorsanız, üç yıldır basılmakta olan *Talihli Deniz Kazası*'nı okuyun lütfen. Fransa için değerli insanlara bazı atıflarda bulunduysam, bu atıflar Amerika'ya asla zarar vermemektedir. Şayet bana temsile gelme şerefini bahşederseniz, oyunum sırasında siz de aynı şeye kani olacaksınız. İşte bu tatlı ümit içerisindedir ki sizden, beyefendi, bu küçük edebi tartışmamıza rağmen, yılların protokolüne uygun şekilde, son derece mütevazı hizmetkârınız olduğuma inanmanızı rica ediyorum.

18 Ocak 1790 tarihli açık mektup

JAKOBENLER ALEYHİNE, VATAN LEHİNE

POLYM
POLYMPE

Amfibik Bir Hayvanın Maximilien de Robespierre[1] Hakkında Teşhisi

Ben eşsiz bir hayvanım; ne erkek ne de kadınım. Birinin bütün gücüne, kimi zaman da ötekinin zayıflıklarına sahibim. İçim ben-

1 Maximilien de Robespierre (1758-1794), Fransız hukukçu, politikacı. Jakoben Kulübü ile Ulusal Konvansiyon'da yer alan aşırı devrimci Montanyarların en önemli liderlerinden olan Robespierre'in ismi özellikle kanlı Terör Dönemi'yle (1793-1794) özdeşleşmiştir. Önce Yasama Meclisi'nde (1791-1792), ardından Ulusal Konvansiyon'da (1792-1795) daha ılımlı kanadı temsil eden Jirondenlere mensup Jean-Baptiste Louvet de Couvrai, 28 Ekim 1792'de Robespierre'i Fransa'da diktatörlük kurmaya çalışmakla suçlamıştır. Bu itham büyük ses getirmiş ve cevap vermek zorunda kalan Robespierre 5 Kasım'da bir konuşma yapmaya karar vermiştir. De Gouges'un "Polympe" imzalı, kırmızı renkli, dolayısıyla hayli göze çarpan bu afişi Robespierre'in konuşmasından sadece saatler önce Paris duvarlarına asılmıştır. (ç.n.)

zerlerime karşı sevgi, sırf kendime karşı nefretle dolu. Ben gururlu, sade, sadık ve duyarlıyım.

Konuşmalarımda eşitliğe dair bütün erdemler, yüzümde özgürlüğe dair izler, adımda semavi bir şeyler[1] mevcut.

Ne eksiksiz ne de pohpohlayıcı olan bu portreye bakılacak olursa, benim sözlerime itimat edilebilir. Dinle, Robespierre, sözüm sana, hakkında verilen hükmü duy ve hakikati sineye çek.

Kendine İhtilal'in yegâne yaratıcısı diyorsun. Sen dün de bugün de ancak bir utanç ve nefret kaynağı oldun, sonsuza kadar da öyle kalacaksın. Seni ayrıntılarıyla tasvir etmek için kendimi tüketmeyeceğim. Seni birkaç kelimeyle tanımlayacağım. Senin nefesin bizim şu an soluduğumuz temiz havayı zehirliyor; titrek gözkapakların kendine rağmen ruhunun bütün alçaklığını dışavuruyor ve saçlarının her bir teli bir suç taşıyor.

1 *Olympe* ismi Yunan mitolojisinde tanrıların oturduğu kutsal Olympos Dağı'ndan gelmektedir. (ç.n.)

Bize erdemlerinden bahsediyorsun ve senin o kâfir dudakların bu kutsal kelimeyi ağza almaya cüret ettiği sırada bütün erdemlerin yaratıcısı gürlemiyor! Fakat yüreğinin korkunç tanrıtanımazlığı ne olursa olsun, O'nun görünmez eli senin suçlu kafana yıldırımlar yağdırdığında sen de O'nu tanıyacaksın.

Robespierre, Fransız senatosu[1] sana karşı biriken bütün o suçlamalara cevap vermen için seni huzura çağırdı. Cevap ver, sen neden tereddüt ettin?

Masumiyet iftirayı yere serebiliyorsa bunu yapmak için uygun zamanı kollamaz. Sahtekârlık ise aksine sürekli kaçamak yollar arar. Sekiz gündür bugün vereceğin söylevi hazırlıyorsun. Senden önce davranacaktım, fakat yeni gayretinle kaydettiğin gelişmeleri görmek istedim. Çok zayıflar. Bugün cumhuriyetçi olan Fransız halkı, katillerden oluşan bir halk olmayacak. Sen vereceğin cevabın kanlı bir isyana dönüşmesini istiyorsun. Her ne kadar Paris bugün çalkantılı gözükse de, sen kendini temize çıkarmak için mahkemeye ne

1 Ulusal Konvansiyon. (ç.n.)

söyleyebilirsin? İnan bana, Robespierre, sen en iyisi gün ışığından kaç, bu sana göre değil. Saygıdeğer meslektaşın Marat gibi yap ve onunla birlikte onun o rezil inine gir[1]. Tanrı ve insanlar her ikinizi de yok etmekte hemfikir. Ne istiyorsun? Ne talep ediyorsun? Kimden intikam almak istiyorsun? Kime savaş açmak istiyorsun? Yine kimin kanına susadın? Halkın kanına mı? O henüz dökülmedi. Cumhuriyet kanunlarının, suçta olduğu kadar yetki bakımından da özdeşleşmek istediğin tiranların kanunlarından daha katı olduğunu biliyorsun.

Bu kanunları ihlal etmeye her kim cüret ederse cezası ölümdür. Bu hükümetin enerjisini iyi bildiğinden, halkı onu daha doğmadan devirmesi için galeyana getirmek istiyorsun; ulusu bugüne kadar duyulmamış suçlarla kirletmek istiyorsun; Sonuncu Louis'yi yasal şe-

1 Jean-Paul Marat (1743-1793), Fransız hekim, politikacı. Fransız İhtilali'nin en radikal sözcülerinden biridir. 1789 ila 1792 yılları arasında sık sık kaçıp saklanmak zorunda kalan Marat kimi zaman Paris kanalizasyonlarında gizlenmiştir. De Gouges "rezil in"le şüphesiz bu duruma gönderme yapmaktadır. Marat, 13 Temmuz 1793'te, bir Jironden taraftarı olan Charlotte Corday tarafından öldürülecekti. (ç.n.)

kilde yargılanmasını engellemek için öldürmek istiyorsun[1]; Pétion'u, Roland'ı, Vergniaud'yu, Condorcet'yi, Louvet'yi, Brissot'yu, Lasource'u, Guadet'yi, Gensonné'yi, Hérault-Séchelle'i[2], kısacası cumhuriyetin ve vatanseverliğin bütün meşalelerini öldürmek istiyorsun! Ölü yığın-

1 XVI. Louis. Nitekim 22 Eylül 1792'de monarşi lağvedildikten sonra Ulusal Konvansiyon 3 Aralık'ta Louis'nin meclis tarafından yargılanmasına karar verecekti. 10-26 Aralık tarihlerinde görülen dava sonucunda Louis 15 Ocak 1793'te ölüm cezasına çarptırılacak ve 21 Ocak'ta giyotinle idam edilecekti. (ç.n.)

2 Her biri Jironden olan bu isimler sırasıyla: Jérôme Pétion de Villeneuve (1756-1794), Fransız avukat, siyasetçi, Paris belediye başkanı; Jean Marie Roland de la Platière (1734-1793), Fransız iktisatçı, devlet adamı; Pierre Victurnien Vergniaud (1753-1793), Fransız hukukçu, siyasetçi; Condorcet Markisi Marie Jean Antoine Nicolas de Caritat (1743-1794), Fransız matematikçi, siyasetçi; Jean-Baptiste Louvet de Couvrai (1760-1797), Fransız yazar, siyasetçi; Jacques Pierre Brissot veya Brissot de Warville (1754-1793), Fransız siyasetçi, Siyahilerin Dostları Cemiyeti'nin kurucusu; Marc David Alba Lasource (1763-1793), Fransız Kalvinist papaz, siyasetçi; Marguerite Elie Guadet (1758-1794), Fransız hukukçu, siyasetçi; Armand Gensonné (1758-1793), Fransız avukat, siyasetçi; Marie-Jean Hérault de Séchelles (1759-1794), Fransız hâkim, siyasetçi. Terör Dönemi'nde Pétion ve Roland intihar edecek; Condorcet hücresinde ölü bulunacak; Louvet yurtdışına kaçacak; Vergniaud, Brissot, Lasource, Guadet, Gensonné ile Hérault de Séchelles giyotinle idam edilecekti. (ç.n.)

larının üzerinden kendine bir yol açmak ve en yüksek mevkie gelmek için cinayeti basamak olarak kullanmak istiyorsun! Seni bayağı ve alçak fesatçı! Asân Cenova işkencesinin zambak çiçeği[1], tahtın idam sehpası, cezan en büyük suçlularınki olacak. Kendine gel, eğer hâlâ vakit varsa.

Kendi adımı gizliyorum, zira niyetim bu. Sana ismimi elimde silahla öğreteceğim.

Sana yurttaşlık eldiveni fırlatıyorum. Onu yerden almaya cesaretin var mı?

Bu afişin üzerine çarpışma gününü, saatini ve yerini yaz, orada olacağım!

Ve sen, uğruna kaleme sarıldığım Paris halkı, sen de gözlerini lekesiz bir yüreğin, cumhuriyetçi bir ruhun alelacele yazdığı bu afişten ayırma.

1 Burada "Cenova işkencesi" (belki de bu şehir işkenceleriyle nam salmış olduğundan) bir işkence aleti olan gergiye, "zambak çiçeği" ise eskiden suçluların bedenine kızgın demirle zambak çiçeği dağlanması usulüne gönderme yapmaktadır. De Gouges, Robespierre'in ele geçirmek istediği hükümdarlık asâsının elini dağlayacağını ima etmektedir. Nitekim Robespierre 28 Temmuz 1794'te yandaşlarıyla birlikte giyotinle idam edilecekti. (ç.n.)

Fransız Cumhuriyeti esaretten kurtulmasını sana borçlu. Kendi eserini savun ve suça teşvik edenlere bir an dahi boyun eğme[1]. Aldatıcı maskelerini biraz önce paramparça etmiş olduğum o sapkın insanlar, yumuşadığın takdirde seni yeniden zincire vurmaya hazırlanıyorlar.

O vakit özgürlüğün ortadan kalkacak, despotların boyunduruğuna gireceksin ve cumhuriyetin bütün illeri seninle her türlü ittifakı bozacak. Paris bundan böyle ancak yamyamların çorak meskeni haline gelecek. Sakinlerini vahşi hayvanlar misali vurmak üzere ülkenin dört bir yanından insanlar akın edecek.

Başkent, bütün şehirlerin kraliçesi, gezginlere ancak enkazlar ve küllerden oluşan piramitler sunacak! Şayet ellerin masumların kanına bulanırsa, şayet ulusal egemenliğin ve

1 De Gouges burada 2-6/7 Eylül 1792 tarihleri arasında Paris'te yaşanan katliama gönderme yapmaktadır. Tarihte "Eylül Katliamı" olarak bilinen bu olay sırasında halk hapishaneleri basmış, kraliyet yanlısı asilleri ve İhtilal karşıtı rahipleri katletmiştir. Olaylar sırasında Paris'te binlerce kişi vahşi bir şekilde öldürülmüştür. Olaylar başlamadan önce, Marat *L'Ami du peuple* adlı gazetesinde halkı İhtilal düşmanlarını katletmeye çağırmıştır. (ç.n.)

kanunların araçlarını yok sayarsan ve nihayet eğer cumhuriyetçi erdemlere layık değilsen, Marat ve Robespierre seni cinayetten cinayete sürükleyecek. Ancak sen de bu alçak ajitatörlerle birlikte yok olacaksın. Muzaffer ordularımız katillerden oluşan bu halkı bizzat yok etmeye gelecek. Cumhuriyeti bir kez lekelersen, ey bedbaht halk, senin artık ne huzurun ne de bir ümidin kalacak! Sana dahasını söyleyeyim: Seni yüce halklar mertebesine yükseltmek uğruna, babadan oğula seni yönetmiş olan adam[1] ölüm cezasına çarptırılabilir, fakat hükümden sonra ona merhamet etmek belki senin gururunu daha fazla okşayacaktır. İngilizler de krallarını idam sehpasına çıkarttılar, fakat onlar cumhuriyetçi değillerdi[2]. O halde sen de bu unvanın sana kölelerin asla sahip olamayacağı erdemler bahşetmek için

1 XVI. Louis. Ekim ayı başında, devrik kralın suçlarını belirlemek üzere yirmi dört kişilik bir komisyon, meclis tarafından kraliyet evraklarını gözden geçirmekle görevlendirilmişti. (ç.n.)

2 İngiltere Kralı I. Charles (1600-1649), Kralcılar ile Oliver Cromwell'in başını çektiği Parlamentocuları karşı karşıya getiren iç savaş sırasında vatana ihanet suçuyla yargılanmış ve idam edilmiştir. (ç.n.)

yeterli olduğunu anla. Esaret sana özgürlüğe giden yolu gösterdi; özgürlük de seni cumhuriyetçi erdemlere götürecektir. Fakat bunları doğru şekilde hayata geçirebilmek için korkunç kanunlara boyun eğmen gerek. Şayet bu kanunların çetinliğinden korkuyorsan, ya eski tiranını dışarı sal ya da Robespierre'e taç giydir.

Cumhuriyetçi halk, beni iyi tanı, ben yoldan çıkmış bir vatanseverliğin her türlü aşırılığını kınıyorum. Hepimiz kamu güvenliğini gözetmek zorundayız fakat hiçbirimiz vatan sevgisinden ziyade intikam kokan şiddet eylemlerine kapılmamalıyız. Robespierre ve Marat şüphesiz herkesin lanetini üzerlerine çektiler. Ancak başları kutsaldır. Eğer gerçekten suçlularsa, onlar hakkındaki kararı ancak kanunlar verebilir. Ulusal Konvansiyon her türlü hıncını bastırmalı ve cumhuriyetçi bir tarafsızlık örneği sergilemeli; kısacası, intikamlarını almak uğruna asıl katillerin vatanseverler olduğu yönünde dedikodular yayarak belki de iç savaş meşalesini yakmaktan ve kendi taraftarlarının sayısını arttırmaktan başka bir şey

istemeyen bu çılgın ajitatörlerin öldürülmesini teşvik edecek herkesi cezalandırmalıdır.

Ey yurttaşlarım! Bu felaketi uzaklaştıralım. Ben söyleyeceğimi söyledim, seçimi siz yapın. Pandora'nın kutusu açıldı.

5 Kasım 1792 tarihli afiş

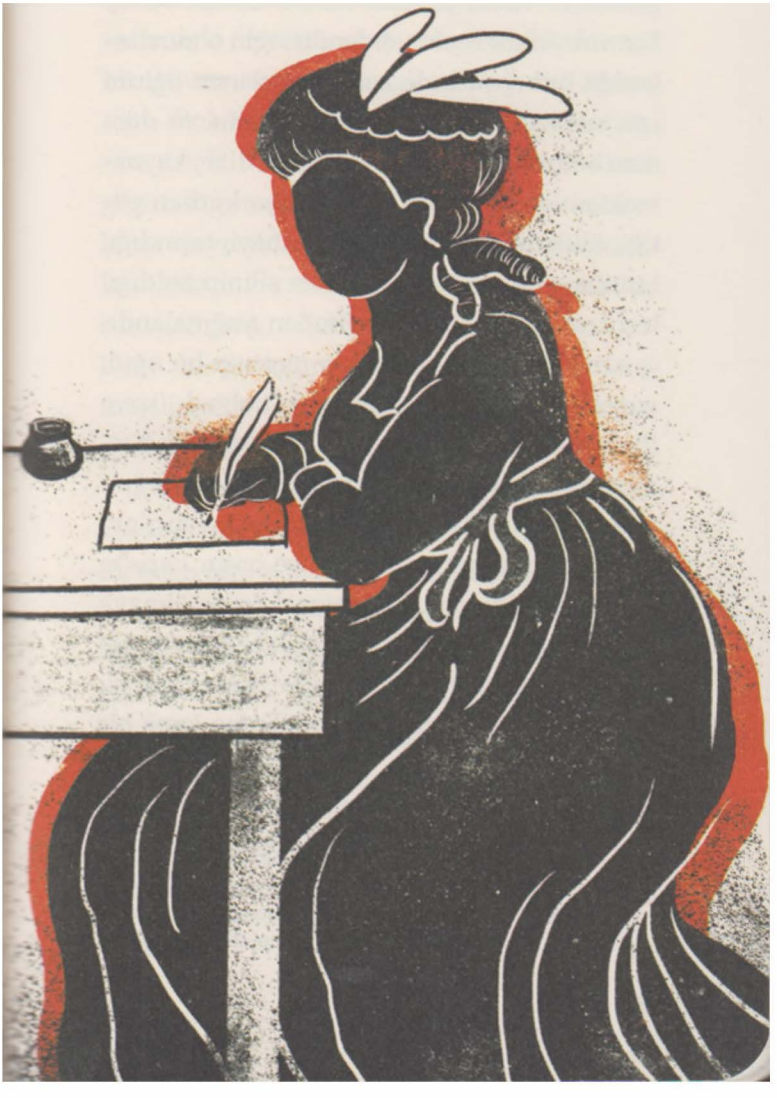
Vasiyetname Niyetine[1]

Ey yüce Tanrım! Sen ki bugüne kadarki bütün eylemlerimi yönlendirdin, şimdi sadece seni yardıma çağırıyorum. İnsanlar artık beni duyacak durumda değiller. Kalan günlerime sen yön ver, sonunu hızlandır. İnsanların uyuşmazlıklarını, kanlı entrikalarını seyretmekten yorgun düşen gözlerim bu manzaranın dehşetine artık katlanamıyor. Şayet her hizipten İhtilal karşıtının kılıcıyla can

1 İhtilal Mahkemesi Jirondenlerin protestolarına rağmen "cumhuriyet düşmanları"nı yargılamak üzere 10 Mart 1793'te yeniden kurulmuş, 2 Haziran'da Montanyarlar Paris'teki fakir halkı kışkırtmak suretiyle nihayet Ulusal Konvansiyon'daki yirmi dokuz Jironden milletvekili ile iki Jironden bakanı tutuklatmayı başarmıştır. Bu iki olayla birlikte Terör Dönemi'nin temelleri atılmıştır. Bu metni 4 Haziran'da, yani Jirondenlerin tutuklanmasından iki gün sonra kaleme alan De Gouges 20 Temmuz'da tutuklanacaktı. (ç.n.)

vereceksem, son anlarımda bana esin kaynağı ol ve bana kötüleri alt edecek ve son saatim gelmeden bir kez daha, eğer yapabilirsem, ülkeme hizmet edecek cesareti ve gücü bahşet!

İhtilalleri hazırlayan ve tiranları yere seren sen! Keskin bakışlarınla en karanlık vicdanlara nüfuz eden sen! Suç ayyuka çıktı. Uzun zamandır süren bu adaletsizliğin gizemini ifşa et. Vur, artık zamanı geldi. Veyahut en korkunç intikam günlerinin gelmesi için sana kimi masum kurbanların saf ve lekesiz kanı gerekiyorsa, o zaman o yüce arayışa bu kadının da ismini ekle. Ben şanlı bir ölüm peşinde koştum mu koşmadım mı sen biliyorsun! Halkın davasına hizmet eden ilk kadın olmakla, servetimi özgürlüğün zaferi için feda etmiş ve nihayet oğlumun şahsında vatana gerçek bir nefer vermiş olmakla yetinen ben, olabilecek en ücra inzivayı, filozofun samandan kulübesini, erdemlerinin o en saygın ve en tatlı mükâfatını arıyordum. Yazılarımın ve gayretlerimin insanları ahlak anlayışlarının en tatlısına, vatanı kurtarabilecek o yegâne dokunaklı kardeşliğe çağırmakta güçsüz kaldığını görüp, sınır böl-

gelerinde vatan uğruna kanını döken ve ey Tanrım, ancak senin yönlendirdiğin o mucizelerden biri sayesinde bana bağışlanan oğlum için sessizce ağlıyordum. Cesetlerin ve düşman atlarının altından çekip çıkartılan, kaynamakta olan yurttaşlık duygusuna kurban gittiği, ölülerin arasında bir hastaneye taşındığı, kısacası yaşayanlar listesinden silinip atıldığı, teçhizatının düşman tarafından yağmalandığı sanılan Fransız ordusuna mensup bu oğul, annesini aramak ve yeni bir iş bulmak üzere Paris'e koşmuş. Ben o sırada başkentten kaçmıştım. Tek isteğim, yerleşmeyi planladığım taşrada meçhul bir hayat sürmekti. Tanrı'nın bana oğlumu geri verdiğini ve onun Paris'te olduğunu öğrenince, boşuna köstek olmaya çalıştığım kaderim beni yeniden başkentin duvarları arasına getirdi. Burada beni şüphesiz kararlılığıma ve uzun çalışmalarıma layık bir son bekliyor.

Oğlumun Paris'ten ayrıldığını ve Ulusal Konvansiyon'da *montagne*'ı[1] oluşturan üyele-

1 Fr. "dağ". Mecliste Robespierre'in başını çektiği en radikal siyasi grup. İlk kez Yasama Meclisi'nde kullanılan ve 1793'ten sonra yaygınlaşan Montanyar (Fr. *montagnard*:

re askeri dehasıyla hak ettiği, fakat gençliği nedeniyle kendisinden esirgenebilecek yeni bir güven nişanesi borçlu olduğunu öğrendim. Onların gözüne Gironde'un[1] prensiplerine güçlü bir eğilim duyan bir ılımlı olarak göründüğümü biliyorum. Yine de anneye karşı duydukları nefreti oğluna yansıtmadılar. Onların bu dürüstlüğünü adil bir şekilde dile getirmek, -daha da ileri gideceğim- onların dürüstlüğüne minnet duymak boynumun borcuydu ve işte ben bu minnetimi şu şekilde ifade edeceğim.

Oğlum, dünyanın bütün zenginlikleri, bana kul köle olacak bir evren, katillerin başımı tehdit eden tüm o hançerleri, hiçbir şey ruhumda yanan bu yurttaşlık aşkını söndüremeyecek, hiçbir şey beni vicdanıma ihanet etmeye sevk edemeyecektir. Taşkın tutkularla yoldan çıkmış insanlar, siz ne yaptınız? Paris'in, bütün

"dağlı") teriminin kökeni, grup üyelerinin meclisin en üst sıralarında oturmalarına dayanmaktaydı. (ç.n.)

1 "Jironden", Montanyarlar tarafından muhalif milletvekilleri için kullanılan bir tabirdi. Mecliste Montanyarlara muhalefet eden en önemli isimlerin hepsi de Fransa'nın güneybatısında yer alan Gironde ilinden geldiği için tarihte de bu isimle anılmışlardır. (ç.n.)

Fransa'nın başına hangi hesapsız kötülükleri yığmadınız ki? Ya hep ya hiç dediniz, öyle diyorlar. Kamu menfaatini kurtarmak için yapılması gereken tek şeyin insanları kara listeye almak olduğunu, terörün nüfuz ettiği illerin bu korkunç tedbirleri körü körüne benimseyeceklerini söyleyip böbürlendiniz. Eğer bu noktada yanılmıyorsanız, eğer bu otuz iki kurban[1] nefretleri ve tutkuları dindirmeye yetecekse, eğer bu kurbanlar yabancı güçlere cumhuriyetin bağımsız olduğunu kabul ettirmeye[2] ve İhtilal karşıtlarının ordularını yok etmeye yetecekse, tez zamanda idam sehpalarında kanlarını akıtın. Ben de size fazladan bir kurban daha sunayım. Asıl suçluyu mu arıyorsunuz? O benim, haydi vurun! Louis Capet lehine kaleme aldığım gayriresmi savunmada[3], gerçek

1 2 Haziran 1793'te Ulusal Konvansiyon oturumu sırasında tutuklanan otuz iki Jironden. (ç.n.)

2 O sırada Fransız devrim hükümeti, başta Büyük Britanya ve Avusturya olmak üzere Avrupa'daki monarşilere karşı sürekli savaş halindeydi. 1792'de başlayan bu savaşlar 1802'ye kadar devam edecekti. (ç.n.)

3 Louis Capet, XVI. Louis'ye monarşi lağvedildikten sonra verilen yurttaş soyadı idi. De Gouges 16 Aralık 1792'de Ulusal Konvansiyon'a *Olympe de Gouges, Louis Capet'nin Gayriresmi Savunucusu* başlıklı bir mektup göndermiş,

bir cumhuriyetçi olarak, galiplerin devrik bir tirana merhamet göstermesi gerektiğini salık veren bendim. Halka çağrı fikrini veren bendim. Nihayet bu büyük tedbir sayesinde her türlü asâyı kırmak, halkları canlandırmak ve bu dava uğruna o zamandan bu zamana akan kan derelerini kurutmak isteyen de bendim. İşte, Fransızlar, benim suçum bu ve cellatların ortasında bu suçun kefaretini ödeme zamanı geldi.

Fakat şayet son bir gayretle kamu menfaatini yine de kurtarabilirsem, beni kurban edenlerin, beni kendi öfkelerine feda ederlerken bile bana gıpta etmelerini isterim. Ve şayet Fransızlar bir gün gelecek nesiller tarafından hatırlanacaksa, benim hatıram da belki Romalı kadınların hatırasıyla aynı olacaktır. Ben her şeyi öngördüm, ölümümün kaçınılmaz olduğunu biliyorum. Fakat asil bir ruh için, alçakça bir ölüm bütün yurttaşları tehdit ederken, can veren vatan uğruna ölmek ne kadar şanlı,

daha sonra aynı mektubu Paris duvarlarına astırmıştı. De Gouges'un bu girişimi Ulusal Konvansiyon tarafından görmezden gelinmiş, kamuoyunda ise cinsiyetçi ve alaycı eleştirilere yol açmıştı. (ç.n.)

ne kadar güzel bir şeydir! Doğrudan kimseyi suçlamıyorum. Fakat nihayet siz elleri kanlı beyler, diğer iller Paris'e karşı ayaklandığında ve temsilcilerinin şahsında sizlere emanet etmiş oldukları kutsal görevleri savunmak için silahlandığında haliniz ne olacak? Halkı çileden çıkaracaksınız; onlar da içine düştükleri gafletle bu insanları kurban edip intikamınızı alacaklar. Fakat bu suçtan sonra yanılgısından dönen halkın elinden, kanlı ümitlerinizi üzerine inşa ettiğiniz kamuoyunun fikir değiştirmesinden kurtulabilecek misiniz? Hayır. O halkı, mahşer gününde tasvir edilen Tanrı misali, korkunç adaletiyle sizden onlara döktürdüğünüz kanın ve gazabınızla onları sürüklediğiniz olası tehlikenin hesabını sorarken görür gibiyim. Ah! Eğer hâlâ vakit varsa, ey yolunu şaşırmış insanlar (zira sadece aklını kaybetmiş olanlara seslenebiliyorum), nefretinizi ve intikamınızı dizginleyin! Kendilerini yabancı güçlere satmış, ellerinde meşale ve kılıçla cumhuriyetçilik vaazları veren bu aşağılık insanlar bizi esaretlerin en korkuncuna sürüklüyorlar. Bir gün gelecek onların cezası

işledikleri suçlara denk olacak. O halde, yolunu şaşırmış yurttaşlar, bedbaht vatanınızın gelecekteki yıkımının farkına varmak, dört bir yandan bu şehre doğru akan yıkıcı selleri durdurmak size düşüyor. Ve siz, Paris'teki kamu menfaatini kurtaran fakat ayrı tedbiri alarak bütün Fransa'nın kamu menfaatini kurtarmayan ulusun temsilcileri, saygıdeğer meslektaşlarınızdan otuz ikisini şahsi nefretlere kurban ettiniz. Kısa süre sonra sizden ithamnameler talep edilecek ve siz sanıklar aleyhine tek bir fiil dahi gösteremeyeceksiniz. Masumiyetlerine kani olduğunuz takdirde, daha da adaletsiz bir suç, kendi vicdanınıza rağmen sizi o korkunç hükümleri vermeye mecbur ederse ne yapmanız gerektiğini biliyor musunuz? Eğer mümkünse cesaret ve erdemde Romalıları dahi aşmak. O kurbanları tekrar aranıza alın ve kendi başlarınızı halka sunun. Siz ki ulusal egemenlik cüppesi giyiyorsunuz, hangi darbe size kadar ulaşabilir? Şayet dünyada henüz görülmemiş o ağır suçlardan biriyle o çılgınlar, sizi savunmak için silahlanacak iyi yurttaşların can veren bedenleri üzerinden kendilerine

bir yol açmayı başarırlarsa, en azından bizlerin haklı üzüntüsüne ve gelecek nesillerin hayranlığına layık bir şekilde ölmüş olursunuz.

Ve siz, suçların en karanlığına feda edilen, Roma'da Tarquiniusların sürgününden sonra tesis edilen özgürlüğe[1] layık kurbanlar, kim sizleri Brutus'larla, Cato'larla[2] vs bir tutmadan kararlılığınızı, kanunlara bağlılığınızı tasvir edebilecek?

Gelecek nesillerin tarihte sizin isimlerinizin bulunacağı sayfalarda durduğunu ve sizin terörün ve tehditlerin ortasında, o cumhuriyetçi yiğitlikle kendinizden geçerek, başınızı halka sunmak ve lekesiz bir ömrü kamu menfaatine feda etmek üzere kürsüye koştuğunuzu okuyup gözyaşı döktüğünü görebiliyorum.

Ben de kendimi cesareti arındıran ve katillerin betini benzini attıran aynı yiğitlikle coşmuş hissediyorum! Evet, her şey bana

1 Roma'nın son kralı Lucius Tarquinius Superbus'un oğlu Sextus, Lucretia'ya tecavüz ettikten sonra halk ayaklanmış, bu ayaklanma sonucunda Tarquinius ve oğulları Roma'dan kovularak cumhuriyet kurulmuştur. (ç.n.)

2 Yaşlı veya Bilge Cato (MÖ 234-149), Romalı devlet adamı, tarihçi. (ç.n.)

yurttaşlık erdemlerinin mükâfatını sizleri bekleyen aynı ölümde bulacağımı gösteriyor. Sizin müdafaanızı üstlenmekle ve sizler gibi gerçek bir cumhuriyetçi olarak ölmekle nasıl da gurur duyuyorum!

Fransa'nın yakardığı, Parisli vatandaşların çoğunun uğruna sızlandığı fakat hiçbirinin savunmaya cesaret edemediği sizler, erdemli olduğuna inandığım bütün insanlara gösterdiğim bu cesaret ve hürmet nişanesini kabul edin.

Ancak mademki ölümümden önce kendimi yurttaşlarıma tanıtabilecek kadar talihliyim, o halde onlara birkaç kelimeyle tutumum ve servetim hakkında kesin bir beyanda bulunmak isterim. Cumhuriyetin hazinelerini bu kadar küstahça israf eden düzenbazlar da benim gibi varlıklarına ve borçlarına dair kesin bir tablo ortaya koysunlar. İşte o zaman halk durumu açık seçik görecek ve gerçek dostlarını düşmanlarından ayıracaktır.

1788'de bilinen bir müesseseye yatırmış olduğum 50.000 *livres*[1] ile aşağı yukarı 30.000

1 Eski bir para birimi. Değeri ülkeden ülkeye, çağdan çağa değiştiğinden Fransızca aslı aynen bırakılmıştır. (ç.n.)

livres değerinde taşınır mala sahiptim. Şu an elimde en fazla 15.000 veya 16.000 kaldı. Noterim Momet'den geri ödeme sözleşmem ile halkın davası uğruna harcamış olduğum 40.000 *livres*'e ilişkin kesin bir hesap temin edilebilir. Büyük don sırasında yapmış olduğum bağışlar, o sırada hayata geçirilen hayırseverlik fikrini yayan yazılarım, işçiler için devlet atölyeleri projem, gönüllü vergilerim, vatan yararına bağışlarım, maaş defterlerinde ve kraliyet bütçesinde geçmeyen ismim, dürüstlüğüm, çıkar gütmeyişim, nihayet 1788'den bu yana noterlerde, tutanaklarda ve kamu arşivlerinde yer alan en açık ve kesin deliller, her şey yurttaşlarıma asla şan ve mükâfat peşinde koşmadığımı, bu nedenle tutumumun daha da saf ve parlak olduğunu gösterecektir. Düzenbazlar boşuna beni kendilerinin *Jirondist*ler[1] olarak adlandırdıkları insanlarla gizli bir anlaşma içinde olmakla suçlayacaklar. Prensiplerimizin uyuşması haricinde hiçbiriyle ne kamusal ne de şahsi bir bağım olmadığını çok iyi biliyorlar. Hakikat bu ve şayet

1 Jirondenlere yakıştırılan bir başka isim. (ç.n.)

vicdanların Tanrı'sı, benim gözümde canlandırdığım şekliyle, insanların tapması gereken yegâne Tanrı ise, bu hakikatin bir gün sahtekârlığın hakkından geldiğini göreceğim. Veyahut şayet bu zevkten mahrum kalacaksam, yurttaşlarım benden sonra bana hakkımı teslim edeceklerdir. Kara listeye atılmak istenen insanların taçlı tiranların suç ortakları olduklarını aklım asla almıyor[1]. O tiranların idam sehpalarında ilk can verecekler olan bu insanların cumhuriyetçi gayretleri bizim gayretlerimizin çok üzerindeydi. Fakat onlar yeteneklere, erdemlere ve karaktere sahipler. Suçları da işte bu! Bana daha başka suçlar işlediklerini kanıtlasınlar, onlara ilk dava açan ben olurum. Heyhat! Duyduğum şeyden sonra, gördüklerimi algılamakta zorluk çekiyorum. Evet, o nefretlik Dumouriez'ye[2] benzer

1 Kralın idamına karşı çıkan Jirondenler Montanyarlar tarafından monarşi yanlısı olmakla suçlanmıştır. (ç.n.)

2 Charles-François du Périer Dumouriez (1739-1823), Fransız general. Eylül 1792'de Fransızların Valmy muharebesinde elde ettikleri zaferin baş mimarı olan Dumouriez, Nisan 1793'te beklenmedik şekilde Avusturya tarafına geçerek İhtilal'e ihanet etmişti. De Gouges, Valmy zaferi sonrasında Dumouriez şerefine bir oyun kaleme almış, fakat oyunun temsilinin aşağı yukarı Dumouriez'nin fi-

insanların benim cumhuriyetçiliğime itiraz ettiklerini, bu fikrin Fransa'da ayakta kalmasının imkânsız olduğunu, ülkedeki kargaşa göz önünde bulundurulduğunda bir kralın, bir haminin, kısacası bir efendinin varlığının kaçınılmaz olduğunu dile getirdiklerini duydum. Ve aynı insanların cumhuriyetin bilgelerine hırsla bölücü muamelesi ettiklerini görüyorum.

İnsan düşünmediği şeyi nasıl canla başla salık verebilir? İnsan nasıl böyle bir küstahlıkla halkı aldatıp kendi suçlarının sonuçlarını başkalarının sırtına yükleyebilir? Şayet bu adamlar egemen olursa, özgürlük de eşitlik de yok olacaktır. Bizim ihtilaflarımız yüzünden istibdat dev adımlarla ilerlemekte. Yurttaşlar! Benim canımı alabilirsiniz. Fakat kendinize rağmen benim kehanetlerimi ve yurttaşlık erdemlerimi hatırlayacaksınız. Şimdi miras olarak bırakacaklarımı sıralamanın vakti geldi. Toplum belki de bunlara kayıtsız kalmayacaktır. Bırakacaklarımı sıralarken

rarıyla aynı zamana rastlaması nedeniyle kamuoyunda haksız eleştirilere maruz kalmıştı. (ç.n.)

beni ilgilendiren konularda daima sergilemiş olduğum o neşeyi de sergileyeceğim.

Yüreğimi vatana, dürüstlüğümü insanlara (buna ihtiyaçları var) bırakıyorum. Ruhumu kadınlara bırakıyorum ki bu önemsiz bir bağış değil. Yaratıcı dehamı tiyatro yazarlarına –onlara faydası dokunacaktır– bilhassa tiyatro mantığımı meşhur Chesnier'ye[1] bırakıyorum. Çıkar gütmeyişimi muhterislere, felsefemi mazlumlara, aklımı fanatiklere, dinimi ateistlere, saf neşemi geçkin kadınlara ve dürüst bir servetten elimde kalan bütün naçiz artıkları –eğer benden sonra hayatta kalırsa– doğal vârisime, oğluma bırakıyorum.

Elyazması tiyatro oyunlarıma gelince, onlardan yüzlerce olduğu görülecektir. Bu oyunları Comédie-Française'e veriyorum. Şayet o büyülü ve yüce sanatıyla eserlerimi ölümümden sonra sahnesinde sergilemeye değer bulursa, bu bağışım onun benzersiz yeteneğine duyduğum hayranlığa dair yeterli bir kanıt olacaktır. Ölümümden önce, garip talihim

1 Marie-Joseph Chénier (1764-1811), Fransız şair, dramaturg, ünlü şair André Chénier'nin erkek kardeşi. (ç.n.)

sayesinde doğumumdan bu yana son derece ilginç geçmiş bu ömrün hikâyesini bırakmış olmak isterdim. Ancak eğer kader günlerime ani ve şanlı bir son biçtiyse, servet ve meşhur bir babanın ismi[1] üzerinde hak sahibi olup da fanatizme kurban gitmiş birinin hissetmiş olabileceklerini tahmin etme görevini duyarlı insanlara –eğer onlardan hâlâ varsa– bırakıyorum.

Fransızlar, işte son sözlerim, bu yazımda söylediklerime kulak verin ve kalbinizin derinliklerine inin. Orada cumhuriyetçilere özgü o katı erdemleri ve diğerkâmlığı bulabiliyor musunuz? Cevap verin: Vatana kim daha çok kıymet verip hizmet etmiş, siz mi yoksa ben mi? Neredeyse hepiniz kötü niyetlisiniz. Ne özgürlük ne de kusursuz bir eşitlik istiyorsunuz. Hırs sizi yiyip bitiriyor ve içinizi kemiren, sizi dur durak vermeden parçalayan o akbaba sizi bütün aşırılıkların zirvesine taşıyor. Ey cana yakın halk, artık fazla yaşlısın, uçurumun kenarında durma-

1 De Gouges'un gerçek babasının Fransız yazar Pompignan Markisi Jean-Jacques Lefranc olduğu sanılmaktadır. (ç.n.)

dığın takdirde saltanatın sona erecek. Hiçbir zaman ajitatörlerin etrafını sarıp sarmaladığı kanlı fırtınaların ortasında muhafaza etmeyi başardığın o azametli sükûnetinde olduğun kadar büyük ve yüce olmadın. Sana aynı tuzakları kurabileceklerini unutma. Şayet aynı sükûneti ve aynı saygın teyakkuzu muhafaza edebilirsen, Paris'i, bütün Fransa'yı ve cumhuriyetçi hükümeti kurtarırsın.

Danton[1], bu yazıda alelacele ve açıkyüreklilikle dile getirdiğim prensiplerin savunucusu olarak seni seçiyorum. Her ne kadar fikrimizi ifade etme şeklimiz farklı olsa da, sana hakkını teslim etmem gerek ve eminim sen de bana hakkımı teslim ediyorsun. Senin derin dirayetine, yüce karakterine sesleniyorum. Beni yargıla. Vasiyetnamemi duvarlara asmayacağım. Ne Paris halkını ne de illeri ateşe vereceğim. Vasiyetnamemi doğrudan ve kararlılıkla Jakobenlere, iyi yurttaşların sağduyu

1 Georges Jacques Danton (1759-1794), avukat, politikacı, Fransız İhtilali'nin en nüfuzlu isimlerinden biri. Jakoben olmasına rağmen uzlaşmacı ve ılımlı bir politika taraftarı olan Danton, Terör Dönemi'nde giyotinle idam edilecekti. (ç.n.)

sahibi çoğunluğunun yaşadığı ve kötülerin her türlü gayretine rağmen kamu menfaatini kurtaracak olan Paris iline, beldesine ve semtlerine gönderiyorum.

4 Haziran 1793 tarihli broşür

İhtilal Mahkemesi'ne Hitaben[1]

Suçun, hatta masumiyetin bile önünde korkudan titrediği korkunç mahkeme, eğer suçluysam senin şiddetine sesleniyorum. Fakat önce hakikati dinle.

Cehalet ve kötü niyet nihayet beni senin huzuruna çıkarmayı başardı. Böyle bir tantana peşinde değildim. Halkın davasına isimsiz bir şekilde hizmet etmekten memnun, tevazu ve gururla, salt gelecek nesillerin vatana layığıyla hizmet etmiş olanlara haklı olarak bahşedebileceği o seçkin tacı bekliyordum. Bu parlak tacı elde etmek için şüphesiz zu-

1 De Gouges bu metni Eylül 1793'te hapisteyken kaleme almış, bir ziyaretçi aracılığıyla dışarı sızdırıp afiş olarak astırmıştır. (ç.n.)

lümlerin en karanlığının hedefi olmam şarttı. Hatta daha fazlası gerekiyordu. İftirayla, kıskançlıkla mücadele etmem ve nankörlüğü yenmem gerekiyordu. Temiz ve sarsılmaz bir vicdan, işte benim yegâne müdafim.

Korkun, sizi alçak muhbirler. Tiranlarınki gibi sizin de hükmünüz geçecek. Katliamlara neden olan anarşinin havarileri, sizi uzun süre önce insanlığa ihbar ettim. İşte siz bunu affedemediniz.

Eski Rejim'deki önyargıların yaşlı köleleri, sarayın paralı uşakları, üç günlük cumhuriyetçiler, güçlü bir karakterle ve gerçekten cumhuriyetçi bir ruhla doğmuş bir kadını itham etmek size nasıl da yakışıyor. Beni doğanın değerli birer hediyesi olan bu avantajlarla, özel yaşamımla ve vatansever çalışmalarımla böbürlenmeye mecbur ediyorsunuz. Fransız ulusuna bulaştırdığınız lekeler ancak sizin kanınızla temizlenebilir ve kanun yakında o kanı idam sehpasında akıtacak. Beni zindanlara atarak, komplolarınıza zarar verebilecek bir tanıktan kurtulacağınızı sandınız. Titreyin, çağdaş tiranlar! Sesim mezarımın

derinliklerinden duyulacak. Gözü pekliğim size daha kötüsünü yapmanız için meydan okuyor. Vatanın gerçek destekleri üzerinde uyguladığınız zorbalığın hesabını sizlerden cesaretle ve dürüstlüğün silahlarıyla soruyorum.

Ve siz, beni yargılayacak olan hâkimler, beni iyi tanıyın! Ben entrikaların düşmanı, tutkularla sarsılan Fransa'yı bölen sistemlerin, partilerin yabancısı, kendime yeni bir yol açtım. Sadece kendi gözlerimle gördüm. Ülkeme sadece kendi ruhuma göre hizmet ettim. Ahmaklara meydan okudum. Kötüleri tenkit ettim ve bütün servetimi İhtilal'e harcadım.

Beni suç teşkil eden bir meseleye bulaştıran bu adamları yönlendiren saik nedir? Nefret ve sahtekârlık.

Robespierre bana daima dehadan ve ruhtan yoksun hırslı bir adam gibi göründü. Onu daima kendi diktatörlüğünü kurmak uğruna bütün ulusu feda etmeye hazır biri olarak gördüm. Bu çılgın ve kanlı hırsa tahammül edemedim ve bütün tiranların peşine düştü-

güm gibi onun da peşine düştüm. Bu korkak düşmanın nefreti uzun süre küllerin altında gizlendi. O ve yandaşları açgözlülükle beni intikamlarına kurban edecekleri elverişli anı gözledi.

Şüphesiz Fransızlar benim vatan için yapmış olduğum önemli ve faydalı işleri unutmamıştır. Vatanı tehdit etmekte olan muhtemel tehlikeyi uzun süre önce gördüm ve ona yeni bir gayretle hizmet etmek istedim. Bir afişimde dile getirdiğim üç oy sandığı projesi[1] benim gözüme vatanı kurtarmanın yegâne yolu gibi gözüktü. Ve işte bu proje beni tutuklamak için bahane olarak kullanıldı.

Cumhuriyet kanunları bize hiçbir yasadışı otoritenin yurttaşlara zarar veremeyeceğini vaat etmişti. Oysa engizisyoncuların, hatta

1 De Gouges 19 Temmuz 1793'te Paris duvarlarına astığı *Üç Oy Sandığı veyahut Vatanın Selameti* başlıklı afiş yüzünden tutuklanmış ve idam edilmiştir. De Gouges bu afişte "bir ve bölünmez cumhuriyet" kavramını eleştirmiş, ülke genelinde yapılacak demokratik seçimler aracılığıyla gerçek anlamda temsili bir yönetim biçimi tesis edilmesini teklif etmişti. "Bir ve bölünmez cumhuriyet" kavramına karşı çıkmak aynı yılın mart ayı itibariyle ölümle cezalandırılan bir ihanet suçu haline getirilmişti. (ç.n.)

Eski Rejim'dekilerin dahi insan aklından çıkan ürünler üzerinde uygulamaktan utanç duyacağı türden keyfi bir eylem, beni özgür bir halkın ortasında özgürlüğümden mahrum etti.

Anayasanın 7. maddesinde fikir ve basın özgürlüğü insanoğlunun en kıymetli mirası olarak kutsanmamış mıydı?

Yoksa bu haklar, bu miras, bizzat anayasa birtakım belirsiz sözlerden mi ibaret? Salt aldatıcı anlamlar mı taşıyor? Heyhat! Ben bunu acı bir şekilde tecrübe ediyorum. Cumhuriyetçiler, beni sonuna kadar dikkatle dinleyin.

Bir aydır zincire vurulmuş haldeyim. Robespierre'in sekiz gün içinde giyotinle idam edilmeme karar vermiş olan sanhedrini[1] tarafından İhtilal Mahkemesi'ne gönderilmeden çok önce yargılanmıştım. Masumiyetim, enerjim ve tutukluluk koşullarımın korkunçluğu şüphesiz bu kanlı fesat meclisinin yeniden düşünmesine neden oldu. Benim gibi bir varlığı itham etmenin kolay olmadığını ve buna benzer bir saldırıyı haklı çıkarmakta

1 Antik İsrail'de yüksek haham meclisi ve mahkeme. (ç.n.)

güçlük çekeceğini hissetti ve beni deli olarak göstermenin daha doğal olacağına hükmetti[1]. Deli veya aklı başında, ben ülkemin iyiliğine hizmet etmekten asla vazgeçmedim. Bu iyiliği asla silemeyeceksiniz. Size rağmen, hatta bizzat zorbalığınız bu iyiliği en uzaktaki halklara dahi silinmez harflerle nakledecek. Fakat insanlığa ve gelecek nesillere asıl ifşa edilmesi gereken sizin keyfi eylemleriniz ile kinik gaddarlıklarınız. Benim idam hükmüme getirdiğiniz değişiklik bir gün hayli ilginç bir dram konusu teşkil edecek. Fakat ben seni furilerin[2] sular seller gibi ihtilaf zehri kustuğu o cehennemî inine kadar kovalamaya devam edeceğim. İçine şeytan girmiş adamlarının bütün cumhuriyete ektiği bu zehir, gerçek cumhuriyetçiler özgürlük heykelinin[3]

1 Jakoben gazeteler De Gouges'un siyasi duruşunu ve eylemlerini "tabiata aykırı" olarak yaftalamıştır. Bu görüş 19. yüzyılda Fransız İhtilali üzerine çalışan ünlü tarihçiler arasında da devam etmiştir. Nitekim meşhur Fransız tarihçi Jules Michelet (1798-1874), De Gouges'u "fahişe ve histerik" olarak tanımlamıştır. (ç.n.)

2 Veya Erinyeler, Yunan mitolojisinde intikam tanrıçaları. (ç.n.)

3 Eski Roma'nın özgürlük tanrıçası Libertas, Bağımsızlık Savaşı sırasında Amerikalıların sembolü olmuş, daha

etrafında kenetlenmediği takdirde bütün Fransa'nın mahvına yol açacak. Zincirlere vurulan Roma'nın tek bir Neron'u oldu. Özgür Fransa'nın ise yüzlerce Neron'u var.

Yurttaşlar, gözünüzü dört açın ve aşağıda yazanları gözden kaçırmayın.

Afişimi belde afişçisine bizzat götürdüm. Afişçi yazıyı okumak istedi. Afişçinin o sırada bana Molière'in hizmetçi kızını andıran karısı okuma sırasında gülümsüyor, onayladığını gösteren işaretlerde bulunuyordu. Çok iyi, dedi kadın, yarın sabah asacağım.

Ertesi gün bir de ne göreyim? Afişim hiçbir yerde yok. Söz konusu kadına gidip bu aksiliğin nedenini sordum. Kadının gülünç ses tonu ve cevabı beni daha da hayrete düşürdü. Bana kendisini kandırdığımı, afişimin bugün düne göre çok farklı bir telden çaldığını söyledi.

Demek kötüler doğanın sağlıklı muhakemesini bozmayı başarıyorlar, dedim kendi kendime. Fakat ülkemin iyiliğinden başka bir

sonra Fransız İhtilalciler tarafından da benimsenmiştir. (ç.n.)

şey istemediğimden, söz konusu kadına, afişimi yargılayacak kapasiteye sahip herhangi biri kendisine bu afişin kamu menfaatine zarar verebileceğini söylediği takdirde afişimi kendi ellerimle yakacağımı söylemekle yetindim. Beni illeri bir araya getirir gözüken elverişli koşullar üzerine düşünmeye iten bu olay, söz konusu afişi yayımlamamı engelledi. Afişi Kamu Selameti Komitesi'ne[1] gönderdim, fikrini sordum ve afişi ne yapmam gerektiğine dair komitenin vereceği cevabı beklemeye başladım.

İki gün sonra tutuklandım ve yaka paça belediyeye götürüldüm. Burada kendimi pek bilge, cumhuriyetçi ve duygusuz memur Marinot'nun[2] karşısında buldum. Bu mevki-

1 Fr. *Comité du salut public.* Ulusal Konvansiyon tarafından genç cumhuriyeti iç ve dış tehlikelere karşı korumak üzere 6 Nisan 1793'te kurulan komite. Jirondenlerin tutuklanması ve Danton'un siyasetten geçici olarak çekilmesiyle birlikte Robespierre ve yandaşlarının hâkimiyetine geçen komite gittikçe daha fazla güç kazanmış ve nihayet Terör Dönemi'nde meclis adına hareket eden fiili bir yürütme organı haline gelmiştir. (ç.n.)

2 Jean-Baptiste Marino (1767-1794), Paris hapishanelerinin idaresinden ve kamu ahlakının denetiminden sorumlu yüksek dereceli memur. Her iki görevini de güzel kadın mahkûmları istismar etmek için kullanan Marino 1794'te

deki bir adam için elzem olan bütün bu nadir nitelikler benim karşısına çıkmamla birlikte yok oldu. Karşımda artık sadece kükreyen bir aslan, zincirlerinden boşanmış bir kaplan, her türlü felsefi muhakemeyle daha da çileden çıkan bir çılgın vardı. Üç saat herkesin önünde vereceği hükmü bekledikten sonra, Marinot bir engizisyoncu edasıyla yardakçılarına şöyle dedi: Hanımefendiyi tecride götürün, yeryüzünde hiç kimse onunla konuşamasın.

Tutuklanmamdan bir gün önce düşmüş, sol bacağımı yaralamıştım. Ateşim vardı ve kendi öfkemin de beni kurbanların en talihsizi kılmakta belli bir payı oldu. Altı ayak uzunluğunda ve dört ayak genişliğinde bir tavanarasına kapatıldım. İçeride bir yatak ile gece gündüz gözünü benden bir dakika dahi ayırmayan bir jandarma bulunuyordu. Bastille'de ve Engizisyon zindanlarında dahi görülmemiş bir uygunsuzluk. Bu aşırılıklar kamu ruhunun büsbütün yozlaştığının ve Konvansiyon kararnameleri altüst eden ve kanunları tamamen felce uğratan bu

giyotinle idam edilecekti. (ç.n.)

adamları ihraç etmediği takdirde Fransızların kendi zalim sonlarına yaklaştığının kanıtıdır. Bununla birlikte jandarmaların dürüstlüğünü ve hürmetini sadece övebilirim. Hatta içinde bulunduğum acıklı durumun onlara bir kereden fazla gözyaşı döktürdüğünü de eklemeliyim. Her gece yükselen ateşim, bacağımda oluşan şişlik, her şey, suçlu dahi olsam, kutsal insanlığın iyiliksever yardımlarının bana ulaştırılmasını gerektiriyordu. Ah, Fransızlar! Gördüğüm muameleyi gözyaşı dökmeden hatırlamam imkânsız. İnsanların, sözümona halkçı memurların, vahşetlerini, yedi gün boyunca hekim çağırtmama ve temiz çamaşır getirtmeme izin vermeyecek kadar ileri götürdüklerine inanmakta güçlük çekeceksiniz. Terimle ıslanan aynı gömlek yirmi kez üzerimde kurudu. Paris belediyesinde çalışan bir aşçı kadın durumuma acıyıp bana kendi gömleklerinden birini getirdi. Yaptığı iyilik ortaya çıktı ve o zavallı kızın gösterdiği insaniyet yüzünden olabilecek en acı eleştirilere maruz kaldığını öğrendim.

Bazı namuslu idareciler, gördüğüm muamele karşısında o kadar öfkelendiler ki, sorgulanmam için bir tarih belirlediler. Bu inanılmaz sorgular sırasında beni sorguya çeken hâkimin kötü niyeti ve taraflılığı kolayca anlaşılıyordu. "Jakobenleri sevmiyorsunuz," dedi bana hâkim, "öyleyse onlar da sizi sevmek zorunda değil!" "Beyefendi," diye cevap verdim ona masumiyetin verdiği gururla, "ben bu toplumu oluşturan iyi yurttaşları seviyorum. Fakat bu toplumdaki düzenbazları sevmiyorum." Önceden biliyordum, bağışlanmak için insan olarak adlandırılmayı hak etmeyen o kaplanlara dalkavukluk etmek gerekiyordu. Fakat hiçbir suç işlememiş insanın korkacak bir şeyi de olmaz. Onlara meydan okudum; onlar da beni İhtilal Mahkemesi'yle tehdit ettiler. "Sizi orada bekleyeceğim," dedim onlara. Belgelerimin mühürlenmesi gerekti. Dokuzuncu gün beş komisyon üyesi tarafından evime götürüldüm. Ellerine geçen her bir belge, vatanseverliğimin ve davaların en güzeline duyduğum sevginin birer kanıtı idi. Gafil avlanan ve her şeyin beni temize

çıkardığını görüp hayrete düşen komisyon üyeleri belgeleri mühürleyecek cesareti kendilerinde bulamadılar. Tuttukları tutanakta bütün elyazmalarımdan ve basılı belgelerimden salt vatanseverlik ve cumhuriyetçilik aktığını kabul etmekten kendilerini alamadılar. Beni salıvermeleri gerekiyordu. İşte bu noktada hâkimler tıkandılar. Çark etmek, benden bu iğrenç muameleyi unutmamı rica edip büyük bir adaletsizliği tazmin etmek, böyle bir davranış aşağılık ruhlara göre bir şey değildir. Bunun yerine beni Abbaye'ye[1] nakletmeyi daha uygun gördüler. Üç haftadır bu hapishanede, duvarlarında 2 Eylül kurbanlarının[2] kan izlerinin görüldüğü o hücrelerden birinde tutuluyorum. Hassas ruhum için ne acı bir görüntü. Boşuna gözlerimi başka yöne çeviriyorum, ruhum parçalanıyor; günün her dakikası acınası hayatımı bitiremeden ölüyorum.

1 Abbaye Hapishanesi, Paris'te 1522-1854 yılları arasında kullanılmış eski bir hapishane. (ç.n.)

2 2-6/7 Eylül 1792 tarihleri arasında Paris halkının hapishaneleri basarak İhtilal karşıtı asilleri ve rahipleri öldürdüğü katliama gönderme. Abbaye Hapishanesi bilhassa vahşi olaylara sahne olmuştur. (ç.n.)

Gördüğüm iğrenç muamelenin çok altında kalan bu aslına uygun anlatı İhtilal Mahkemesi'ni benim davama bağlayacak ve gördüğüm işkencelere bir son verecek. *Üç Oy Sandığı* projemin Fransa'yı tehdidi altında bulunduğu utanç verici boyunduruktan kurtarabileceğini ve nihayet Tanrı'nın güzel ruhlara esinlediği o büyük tedbirlerden biri sayesinde ulusun onurunu uyandırdığımı ve onu asileri yok etmek ve yabancı düşmanları püskürtmek için ayağa kalkmaya zorladığımı –ne yazık ki çok geç– öğrendiğinde mahkeme de Fransız halkı da nasıl bir hayrete düşecektir. Konunun kapsamı dolayısıyla duvarlara asılamayan bu afiş sayesinde hatıram elden ele dağıtılmak suretiyle kamuoyunu aydınlatacaktır. Evet, yurttaşlarım, hat safhadaki bu adaletsizlik ülkeme hizmet edecektir. Karşılığı bu olacaksa ben artık şikâyet etmiyorum ve kötü niyetliliğe bana böyle bir fırsat sunduğu için minnet duyuyorum.

Ve sen kaderini bilmediğim oğlum, gerçek bir cumhuriyetçi olarak gel ve seni onurlandıran annenin yanında ol. Maruz bırakıldığı

adaletsiz muamele karşısında dehşetle titre. Düşmanlarımın bana attıkları iftiraları sana yansıtmalarından kork. *Observateur de l'Europe* gazetesinin veya *Echo de la liberté*'nin 3 Ağustos tarihli sayısında, bir kiralık muhbirin Tours'dan gönderdiği bir mektup var. Mektupta şöyle yazıyor: "Burada başımızda general diye Olympe de Gouges'un oğlu var. Kendisi Versailles Sarayı'nın eski bir hizmetkârıdır." Bu kadar bayağı bir yalanı inkâr etmek kolay fakat düzenbazlar kanıtlarla ilgilenmiyor. Onlar için iyi bir askerin şanını lekelemek kâfi. Şayet düşman karşısında can vermediysen, şayet kader gözyaşlarımı silmek için seni bana bağışladıysa, mevkiini, kamu menfaatine faydalı insanları yerinden etmekten başka bir yeteneği olmayan insanlara bırak ve gerçek bir cumhuriyetçi olarak annene zulmedenlere karşı kısasa kısas kanununun uygulanmasını talep etmek üzere yanıma gel[1].

Eylül 1793

1 Pierre Aubry de Gouges infazdan sonra annesini inkâr edecekti. (ç.n.)

Erkek, sen adil olabilir misin?
Sana bu soruyu bir kadın soruyor.
Onun en azından bu soruyu sorma
hakkını elinden almayacaksın.
Söyle bana!
Sana benim cinsimi ezecek iktidarı
veren şey nedir?

Olympe de Gouges,
kalemiyle Robespierre'lere kök söktüren
tam bir Cumhuriyet kadını.

Çeviren: Berna Günen
Desenler: Yeşim Paktin

kirmizikedi.com
/kirmizikediyayinevi
/kirmizikitap
/kirmizikediyayinevi

₺18
KDV muafiyeti uygulanmıştır

ISBN 978-605-298-552-5